

Margit Gade
Bygaden 60 B, Stensballe
8700 Horsens

27.feb. 2013

Erindringer fra min barndom i nordbyen Horsens.

Barndommens gader: Nørrestrandsgade, Dannebrogsgade, Kildevej (nu Dannebrogsgade), Højbrogade, Rosengade, Voldgade og Adelgade.

Jeg er en af de heldige, der er opvokset i en gade, hvor man lærte de sociale spilleregler at kende, hvor nøjsomhed prægede de allerfleste familier. Man snakkede med hinanden og hjalp hinanden, så godt man kunne.

Jeg boede de første 12 – 13 år af mit liv i Nørrestrandsgade 60. På hjørnet af Dannebrogsgade og Nørrestrandsgade. Overfor lå Kildevej, som førte over til Voldgade, og Stejlbakken som egentlig hedder Nørrebrogade. (I dag er Kildevej lukket for gennemkørsel).

Nørrestrandsgade 60

Margit Værum Sørensen

Huset jeg boede i, var i sin tid - 1877 - en lade, der var bygget i mursten, og senere pudset op. Derefter blev det lavet til beboelse. Det var min moster, der i sin tid købte huset til os, og som min

far senere købte af hende. (Inden vi flyttede i Nørrestrandgade, boede vi i en lille lejlighed i Smedegade 63). Min far, Johannes Peter Værum Sørensen og min mor Meta Marie Sørensen.

Far og mor efter vielsen på rådhuset

I min barndom kaldte man Nørrestrandgade 60, chokoladehuset, fordi det var kalket brunt. Døren som vi ser her, blev fjernet og i stedet fik vi et vindue sat i og dermed blev spisestuen lidt større.

Nørrestrandgade 60

mor og far lilli åse margit
alle i søndagstøjet
1938 eller 1939

Sløjfepigerne

Huset bestod af 3 værelser: 2 stuer og 1 soveværelse + køkken med komfur, og to gasapparater. En lille entre, og wc med træk og slip, og lysebrunt glat, stift toilet papir - to trappetrin ned i det umalede, cementeret rum med håndvask, hvor gruekedlen også stod. Da vi var små blev vi vasket i køkkenet, for der var varmest på grund af komfuret.

Vi sad på køkkenbordet med benene i en balje, som stod i køkkenvasken. Og da vi blev større klarede vi os med etagevask, indtil der blev sat en bruser op tæt ved gruekedlen.

I rummet var der også en såkaldt hønsestige, som førte op til loftet, hvor far havde lavet 2 små værelser af celotex plader. Min et år ældre søster Åse, og jeg delte det ene værelse. Det andet fik min ældste storesøster Lilli.

Min far var mejerist. Min mor var syg. Jeg husker hende kun som sengeliggende med sit astma-apparat. Apparatet bestod af en lang gummislange, og for enden af slangen var der en gummikolbe, som hun med hånden pumpede medicin ind i mundhulen med. Når hun gjorde det, kunne hun trække vejret lidt lettere et stykke tid. Jeg glemmer aldrig lyden af hendes dårlige vejrtrækning.

I sommerhalvåret, på lune dage, hjalp min far hende ud i haven. Her sad mor i en liggestol under æbletræets skygge. Min far lagde en dyne forsigtigt om hendes krop. Ved hendes side stod en taburet med astma apparatet, og et glas saftevand.

På grund af mors sygdom fik vi gennem kommunen, en husmoderafløser, som gjorde rent, vaskede tøj, og lavede mad til os. Jeg husker to af damernes navne, fru Fuglsbjerg, og en frk. Kristiansen.

Jeg kan ikke huske, at min mor nogensinde har siddet med ved spisebordet. Vi bar en bakke med mad ind til hendes seng.

Vores læge Dr. Abrahamsen kom jævnligt, og så til min mor. Jeg kan tydeligt se ham for mig komme ind ad døren med sin tunge, brune lægetaske. Efter at ha' hilst på, tog han en lille fin skalpel frem, og skar 8-10 små ridser i min mors lår, og derefter brugte han en lille pipette som han knækkede spidsen af, og førte hen over ridserne. Hvorfor det blev gjort, husker jeg ikke.

Min mor beklagede sig ikke over sin tilstand, selvom det hele så håbløst ud. Men sommetider lå hun og græd, når jeg kom ind i soveværelset. Så kravlede jeg op i sengen til hende. Jeg spurgte, om hun havde ondt nogen steder. Hendes svar var altid nej, det har jeg ikke! Skal vi så ikke synge, mor? Vi sang bl.a. "Jeg vil bygge en verden", "Der var en lørdag aften", "Langsom følges mor og datter", "Hist på alpens is belagte spirer", Der er lys i lygten". Sange som hun havde spillet på sin harmonika, da hun ikke var så syg. Jeg mindes endnu, hvor dejligt det var, når vi alle sammen sang. Også selvom det ikke just var opmuntrende sange.

Min mor sørgede altid for, at vi var rene og pæne i tøjet fra inderst til yderst. Hun kendte en syerske, som syede tøj til os. Jeg husker hun hed fru Lauridsen. Vi var for det meste klædt ens på efter mors ønske.

Lilli Åse Margit

Doktor Abrahamsen tilbød, at mor kunne få et gæsteværelse stillet til rådighed, hvor han boede, og hvor klinikken lå i Hestedamsgade. - Ambulancen hentede hende, og vi piger var på besøg efter skoletid, og nogle gange om aftenen. Det var ikke opmuntrende, at se mor være så afkræftet. Der er visse minder, der ikke forsvinder. (Når jeg kom i seng om aftenen bad jeg fadervor, og spurgte Vorherre om han ikke nok ville gøre mor rask). Vi var dengang 9, 10 og 11 år. Hvor længe vores mor var der, kan jeg ikke huske, men jeg husker glæden, da hun kom hjem til os igen, dog stadig syg og sengeliggende. Men det var vi vandt til. Sådan var det jo bare.

En dag kom ambulancen. Mor skulle på sygehuset. Da Falck folkene bar hende ud, blev det sidste gang vi så vores mor i live.

Mor døde, da hun var 34 år.

Begravelsen står som i en tåge for mig - jeg kan dårligt huske dagen. Måske har jeg fortrængt den. Det jeg husker tydeligst var, at jeg sammen med min moster, en tante og en onkel kørte i taxa til Vestre Kirkegård, hvor min mor blev begravet. Jeg husker ingen højtidelighed i kirke, eller kapel. Ej heller noget bagefter. Det er meget mærkeligt!

Vi tre piger var 10, 11 og 12 år, da vi blev alene med far i december 1946. (Jeg spurgte en dag, om han troede der var en Gud til, og han sagde: Det kan jeg ikke svare dig på, min pige, det vil du selv finde ud af, når du bliver voksen). Jeg har efter mors død bedt til Gud, om han godt ville lade far og moster leve indtil jeg var blevet gift og havde fået børn. Han hørte mine bønner.

Efter mors død averterede min far efter en husbestyrerinde. Vi fik en dame som hed Elna Hansen. Vi havde hende ikke så længe, for far syntes ikke hun var den rigtige for os. Min far fik skaffet hende en anden plads i oplandet.

Men jeg husker tydeligt, at jeg sammen med Elna besøgte hendes mor i Hundslund. Vi cyklede der til. Moderen boede i et lille bindingsværk, stråtækt hus, som ligger ud til hovedvejen. Det ligger der endnu, og er i dag opbevaringssted for redskaber og kirkegårdens personale.

Der var flest arbejderfamilier i vores gade. Ingen havde bil dengang. Alle cyklede til og fra arbejde. Aviskonen fru Jensen, som var alene med 3 børn (Helga, Meta og Børge).

Sygekassemanden hr. Jørgensen med sin sorte mappe fæstnet på cykelstangen opkrævede kontingent. Han var inkassator for Horsens Sygekasse.

Der var to fængselsbetjente, som vi børn syntes var finere end andre familier.

Fængselsbetjent Degn, og fængselsbetjent Møller. Møllers kone var søndagsskolelærerinde. Hun tog sig jævnligt af gadens børn. Inviterede på saftevand og frugt i haven, og fik os med i Søndagsskolen.

Når vi havde været dér, et vist antal gange, fik vi et glansbillede. Jeg fik 6. Det var lykken!

Fru Møller med nogle af gadens børn

I Dannebrogsgade var der kun to murstensbyggede huse - ét på hver side. Resten var kolonihaver, nogle med lysthuse, og andre ikke. Det ene af husene var et tofamiliehus. Den familie, der ejede huset, stationsforstander Elley og husbestyrerinde frk. Arentoft levede tilbagetrukket, og

var ikke en del af vi andres fællesskab. Vi kom der ikke, og de hilste ikke. De levede deres eget liv, som ikke strakte sig til andres. Jeg mindes der var to voksne sønner. Erik og Gunner Elley.

I stueetagen boede fængselsbetjent Degn. Hans kone var et livstykke. Jeg husker min far tiltalte hende Karen, og vi børn tiltalte dem hr. og fru Degn. Jeg passede deres søn Holger. Kørte ture med ham i klapvogn, og fik 50 øre for at passe ham et par timer. Senere blev det hans søster Tove jeg passede. Den yngste søster Else har jeg ikke været barnepige for. - Jeg tjente til to biograf billetter om ugen. Min første løn kan man vel sige.

Da jeg var ansat på kontoret på BHHH (Bjerre Hatting Herreds Højspænding) senere Energi Horsens, så jeg af og til Holger Degn. Vi udvekslede kun forretningsanliggender over skranken. Vi talte ikke privat. - Da jeg gik i gang med at skrive mine erindringer, kontaktede jeg Holger. Vi aftalte, at han skulle komme hjem til mig. Han ville tage albums med, som han havde liggende. Det blev et glædeligt gensyn efter så mange år. Vi blev enige om at vi en dag, sammen med hans søster Tove, ville køre en tur til Nørrestrandsgade og Dannebrogsgade, og de andre tilliggende gader. Det blev en oplevelsestur, hvor mange barndomsminder dukkede frem. - Siden har vi set hinanden hos Holger og hans kone Dorthe med jævne mellemrum. Og da vi var sammen fortalte Tove, at hun passede vores datter Gitte, så jeg måtte gennemgå mindst tyve album, i håb om at finde et billede af dem. Her er det:

Tove Degn og Gitte

Det andet hus i Dannebrogsgade 1 A var vores nærmeste nabo. En ældre enke, fru Johansen. Hun arbejdede på Horsens Gasværk, og havde voksne børn, der var flyttet hjemme fra. Et barnebarn af datteren, Grete Ytting, boede hos hende. Han hed Hintze, og var et par år yngre end jeg.

Fru Johansens yngste datter, Musse, der er 10 år ældre end jeg, som ikke bor i Danmark, har jeg stadig forbindelse med. Hun blev gift med en tysk soldat (fra Tjekkosllovakiet). Han var en flink mand. Af profession var han murer. Blev ufrivillig sendt i krig - først til østfronten. Var heldig at komme helskindet derfra, og kom derefter til Danmark som soldat. (Efter besættelsen af Danmark, fik jeg hans ski, som han havde brugt under krigen i Rusland. De var lavet af træ og var hvide.) Han traf Musse på et bal her i byen. - Sammen fik de den yndigste lille datter Anneli. De kom en dag til min far, og spurgte om han ville være forlover, fordi de ville giftes. (far har fortalt mig det mange år senere). Han sagde ja efter flere overvejelser.

Da han fortalte mig det, sagde han, at han tænkte: Hvis det var én af mine piger i en lignende situation? Ville de så blive hjulpet?

Derfor indvilligede han, og da det var sympatiske, unge mennesker, stod han parat til at hjælpe. De blev viet i den katolske kirke i Horsens af Pastor Wieck.

Efter mange og lange ansøgninger i Danmark fik den unge tjekke ikke lov til at blive i landet efter besættelsen. Han måtte tage konsekvensen, og flyttede sammen med sin kone og lille datter til Tyskland. Efter kummerlige og strenge år dér, især for hustruen, som var ilde set, fandt de en god

og solid tilværelse. De er lykkelige i deres ægteskab - det kan enhver se, når de er på besøg i Danmark.

"Gammel Hansen" som vi børn gik på besøg hos, var eneboer. Boede i et gammelt lysthus bygget af træ i Dannebrogsgade. Inden døre var der fyldt med al muligt ragelse på gulv, borde, stole og skabe. Et eldorado for os unger. Han spiste fiskehoveder, som han kogte på et primusapparat, og vælling. Jeg husker det, som var det i går, og kan lugte hans væren i huset endnu. Han gik altid med blød hat, inde som ude, som en gang i fordums tid havde set bedre dage, li'som hans lange grå frakke. - I haven havde han et pæretræ, som vi altid måtte spise af.

Møllers, kaldte vi naboerne (som hed Møller Jensen) boede nord for os i Nørrestrandsgade. Han, Møller, var arbejdsmand hos kommunen. Altid på cykel til og fra arbejde, og altid iført overalls, blå arbejdsjakke og en svedig kasket. Hans kone døde af tuberkulose, og der var mange børn (Lily, Aase, Bent, Kaj, Inge og Sonja). Møller fik ret hurtig en husbestyrerinde der hed Karen, efter konens død, som han giftede sig med, og som selv havde en pige med sig der hed (Gudrun). Sammen fik de 3 børn. (Jørgen, Lis, og Bitte). Møllers ny kone (Karen), altid med forklæde om livet, var et glad, smilende og udadvendt menneske, i modsætning til sin knarvorne mand.

De havde en have ved Nørrestrand. Vi badede i Nørrestrand. Dog ikke ofte, for vi foretrak Hansted Å, hvor der var lidt dybere. Der kunne vi svømme. Møllers have nød vi godt af. Jordbærrene smagte himmelsk. Vi måtte plukke stikkelsbær. Spise alt hvad vi kunne, og endda få nogle med hjem.

Men jeg var rædselsslagen, når jeg sad på hug og plukkede, og en fed skrubtudse sprang op foran næsen på mig. Der var mange. De var utrolig store og grumme at se på.

Brøgger var chauffør og kørte med kul. Hans kone var én af de få ude arbejdende gifte kvinder. De boede i Rosengade10, og havde tre piger og to sønner. (Svend, Egon, Grethe, Annelise og Edith).

Fru Brøgger sagde lille ven til os børn. Det gjorde hun også altid til sine egne børn.

Alle vi børn fra gaden kom i hinandens hjem. Jeg kan den dag i dag udpensle flere af de forskellige stuer, hvor legekammeraterne boede. Jeg opdagede, der var flere vidt forskellige måder, at indrette sit hjem på. Et hus havde endda et klaver! Det var blankt og sort, og jeg husker at Sonja Kristensen, pantefogedens datter, kunne spille "prinsesse to ben". Jeg var dybt imponeret.

Vi vidste meget om hinandens familier. Hvem der sloges og skændtes. Hvem der gik med tyskerne, og hvem der handlede sortbørs. Vi børn vidste en del. De voksne meget mere, men vi forholdt os tavse. Vi accepterede tingenes tilstand! Tidens! Deri lå grundlaget for tolerance. Ingen i vores gade var drikkældige. Jeg har aldrig set nogen beruset. Man havde nok i, at skulle tjene til dagen og vejen. Kort sagt det daglige brød. Der har simpelthen ikke været råd til den slags udskejelser. Og jeg kan med glæde sige, at jeg hele min levetid, aldrig har set min far beruset.

Om sommeren legede vi meget ude.

Nørrestrandsgade og de tilliggende gader var ikke asfalterede dengang. Der var rendesten, hvor regn/og smeltevand løb i stride strømme. Der var gaslygter på gaderne. Drengene kravlede sommetider op i dem og pustede ilden ud. En slags drengestreger, må det ha' været.

Vi legede "Hug i land", hvor vi slog køkkenknive i jorden, og drengene brugte dolke til at markere vundet land. "To mand frem for en enke". "Hoppede i mand" - tegnede manden med en kæp på jorden og brugte hinkestene. Jeg husker den jeg fik. Den var lyseblå med stjerner. Jeg var

nær himlen. Det var en fødselsdagsgave fra min moster. Vi spillede med nipsenåle, hønseringe og marmorkugler. Vi gik på stylter, som min far selv havde lavet. Vi spillede rundbold. Vi hoppede i sjippetov. Og vi byttede glansbillede. Når mor var på sygehuset, kunne vi spille bold op ad muren. Når hun lå i sengen, på den anden side af muren, var det forbudt. Hun kunne ikke holde spektaklet ud.

Vi gik ofte over til Stejlbakken (nu Nørrebrogade) for enden af Kildevej, med blok og blyant i hånden, hvor vi satte os på skrænten, og skrev bilnumre op, og kom der mænd med en stråhat på hovedet, talte vi også dem, og samtidig fugtede man højre pegefinger på tungespidsen, og prikkede med fingeren i venstre håndflade, knyttede derefter højre hånd, og bankede i venstre håndflade, for til sidst at afslutte ritualet med et hurtigt klap i hænderne. Dengang var der ikke mange biler. Vi kunne sagtens nå at skrive bilnumrene ned, mens de kørte forbi, og stråhattene, som var få, nåede vi også.

Vi badede i Hansted Å, hvor ålegræsset smøg sig om vore tynde kroppe, alt imens køerne stod og gloede, eller gik tæt omkring os og græssede. Når vi kom op fra åen, var vi gule over hele kroppen. Efter badet, og tøjskiftning, sad vi og plukkede siv, som vi lagde mellem vore to tommeltotter, og derfor kunne pifte, som ellers kun drenge kunne det.

Når far var kommet hjem fra Andelsmejeriet ved 13 tiden, og efter hans obligatoriske middagssøvn, cyklede vi til en mose i Egebjerg og gravede tørv. Vi piger stablede. Vi havde hjemmelavet ribssaftvand med og hjemmebakket sigtebrød lagt sammen med brunt sukker. Eeej, hvor det smagte! Tørvene fyrede vi med i komfuret. Det gav en god varme i vinterhalvåret. Gasapparaterne blev brugt til madlavningen. Vi havde en gasmåler, som vi skulle lægge 25 øre i, hvis gassen slap op.

Jeg husker, at der af og til kom en lastvogn med et læs koks fyldt med slagter til os. Vi piger fik til opgave, at sortere slagterne fra koksene. Koksene blev brugt til at fyre med i kakkelovnen. Min far krøllede et par aviser sammen, som han lagde på risten nederst i kakkelovnen og derefter nogle pinde, og ovenpå dem lidt større stykker træ, hvorefter han lavede en fidibus, som han satte ild til og tændte pindebrændet. Når der var god ild hældtes en skovlfuld koks på, og der bredte sig en dejlig varme i stuen.

I vinterhalvåret, når frosten bed, fik jeg en sammenlagt avis stoppet ind på brystet, udenpå maco undertrøjen, under striktrøjen, for at holde på varmen, når jeg var ude at lege.

Vi kælkede ned ad Nørrestandsgade. Slæderne var hjemmelavede, sat sammen af brædder. Der var ingen, der havde en **købt** kælk. En af drengene, Kaj, havde en styreslæde med skinner, og med rat. På den kunne vi sidde 5, og vi jublede af glæde, når vi havnede i gys, skrig og grin på den anden side af Otte Ruds vej ved "blod åen" som nærmest var en bæk. Sådan blev den kaldt fordi affaldet fra slagteriet løb ud her.

Vi kom ind stivfrosne med røde kinder, når far kaldte på os. (Lilli, Aase og Margit)

Vi kom til os selv efter at far havde muflet vore hænder, og efter vi slog kuskeslag foran den varme kakkelovn. Der blev hurtigt en lugt af fugtigt og vådt tøj, som vi hang til tørre i nærheden af kakkelovnen.

Når vi havde spist, og der var Ældre Dansemusik med Teddy Petersens orkester, i radioen, rejste far sig og sagde: kom piger – vi skal danse, og med ham lærte vi alle tre at danse Rheinländerpolka, og "Først den ene vej og så den anden vej, tju, og tju og skoma'r dreng". "Med hænderne si'r vi klap, klap, klap".

Først i slut 40'erne fik vi installeret centralvarme. Sikken dejlig nyrehvervelse.

Luk døren, husk at slukke lyset. Disse ord lød altid i vores hjem igen og igen, år efter år. På loftet havde vi en lysmåler, installeret af belysningsvæsnet, hvor vi skulle lægge 1 kr. eller flere enkroner i, når lyset gik ud. På den måde fik vi ikke en stor uoverskuelig strømregning.

Om aftenen, i vinterhalvåret, efter vi havde læst lektier, legede vi tit biograf. Eller rettere sagt "billetdame". Vi skiftedes til at sidde bag en skotøjsæske med et fint udklippet vindue og solgte brugte biografbilletter til hinanden. Tændstikker var betalingsmidlet. Vi legede med påklædningsdukker og tegnede tøj til dem. Min søster Lilli har dem endnu. Vi samlede på servietter. Jeg har mine endnu.

Vi havde en bestemt leg med hver sin blyant og papir. På papiret tegnede vi 6 lodrette felter. Øverst, over hvert felt, skrev vi Lande, Byer, Gader, Dyr, Pigenavne, Drengenavne. Så skulle vi se, hvem der blev først færdig. En af os, skulle sige BEGYND, og en anden af os sagde inde i sig selv alfabetet, så blev der sagt STOP, og det bogstav der blev stoppet ved, var begyndelsesbogstavet til hver kategori. Vi skulle skrive hele ordet, og da den første var færdig med hele rækken, råbte man STOP. Alle skulle stoppe, og derefter talte vi point. Da vi blev lidt større skrev vi Lande, Byer, Gader, Dyr, Blomster, Sygdomme. Hvor gik der meget dejlig tid med det!

Vi spillede Mikado. Et pindespil, som skulle samles i hånden, stilles på højkant og slippes. Hver pind havde en vis værdi. Med en forsigtig hånd skulle vi bjærge én pind ad gangen. Under den manøvre, sad vi og vogtede som ørne på den der var i gang med spillet. I samme sekund at der var mere end én pind der rørte på sig, råbte vi i munden på hinanden FÆRDIG. Undtaget den der spillede. (kunne der snydes, skulle det prøves).- Spillet var slut. Og næste kunne begynde.

Når der kom familie på besøg, morede vi os med at plukke uld fra deres trøjer, og lagde de forskellige farver i et brugt kladdehæfte. (Man kan sammenligne den plukkede uld med det der er efterladt i en tørretumbler, blot i mindre mængde).

Vi talte Røversprog, når de voksne ikke skulle vide, hvad vi snakkede om. Røversprog er såre enkel at lære, men de der ikke kendte det, kunne ikke følge med i samtalen. Eksempel følger:

Fofaror eror i kokrorigogsoshumomørør - hohanon soksokolol hohørøre poproresossosenonsos roradodioavovisos ogog hohanon vovilol hohavove fofroredod. Oversættelse følger her: (far er i krigshumør - han skal høre pressens radioavis, og han vil have fred).

På hjørnet af Nørrestrandsgade og Adelgade lå det Offentlige Slagtehus. Ikke så sjældent kom en ko på afveje - galoperende ned ad Nørrestrandsgade, efterfulgt af to løbende slagtere med hvide, blodbestænkede kitler, som i hast havde forladt arbejdet. Man skød ikke den vildfarne ko på offentlig gade. Den blev fanget, når den var løbet træt, og trukket tilbage til slagtehuset. Oh, stakkel!

Overfor slagtehuset, på hjørnet af Gl. Nørrestrandsgade, som nu hedder Nørrestrandsgade, og Adelgade, havde Købmand Hansen kolonialforretning, hvor vi købte hele rugbrød, mel, sukker, gær, var ikke i færdigpakkeposer som nu. Alt blev afvejet på en vægt. Gæren blev skåret af en stor klump, som blev afvejet mens vi ventede. Jeg husker også rationeringsmærkerne, som vi skulle aflevere, når vi købte sukker.

Længere henne i Adelgade lå bagerforretningen, (Bagermester Steffensen) der også bragte rundstykker ud om søndagen. Vi hentede dem selv, dog langt fra ofte, men hvor de smagte - de rundstykker! Vi ristede gammelt sigtebrød på en rund pande med metaltråde på, og satte den over gasblusset. Somme tider blev sigtebrødet sort, men det skrabede vi af med en kniv. Brødet blev sprødt og knasende. Der fandtes ikke brødrister, som vi kender i dag.

På den modsatte side af bageren, på hjørnet af Adelgade og Nørrebrogade (dengang kaldet Stejlbakken) havde, slagter Axel Sørensen forretning. Her købte vi bl.a. stegeflæsk, stegeben, og for

50 øre leverpostej, som slog til en uge, for det var skrabede leverpostejmadder vi fik, og det smagte dejligt.

Jeg husker engang, da min far lavede øllebrød til os. Det smagte rædsomt. Der var ingen af os, der kunne spise det. Vi havde altid fået at vide, at hvis vi ikke spiste op, kunne vi få det senere. Men her var en undtagelse. Det var ikke som nu, hvor det hedder (hellere levne, end at revne). Den første skefuld blev spyttet ud igen, men alle skulle jo prøve, hvordan det smagte. Min ældste søster sagde: Far du har jo kommet salt i. Det skulle du da ikke! Min far svarede, at han havde hørt, at der skulle salt i al mad. Ølle brødet blev smidt ud, og vi grinede, og grinede, både den dag, og mange andre gange, når vi talte om fars madkunst. For øvrigt var det ikke rigtig Øllebrød vi fik i mit hjem. Det var Brødsuppe uden øl.

Vi havde altid smør i huset. Frisk kværnet smør fra mejeriet i Hatting, hvor far nu arbejdede. Mejeribestyrer Larsen kaldte min far til kontoret en dag, da min far blev enkemand, og sagde til ham, at han ville forære ham et ekstra tillæg til hans løn. Han måtte tage smør, mælk og fløde med hjem til sine tre piger.

Vi var ens klædt som sædvanlig også ens sandaler. Lilli 11 år, Åse 10 år, Margit 9 år

Det var en stor hjælp efter besættelsen. F.eks. fik vi altid smør på brødet, fløde på jordbær, rødgrød, stikkelsbærgrød, og ikke at forglemme frisk, pisket flødeskum på citronfromagen, og de skønneste æblekager. Al frugt var fra haven.

I haven havde min far gravet et hul, hvori der kunne stå en spand med låg. Spanden var hvid emaljeret med blå kant for oven. I den holdt mælk, smør, ost, æg og leverpostej sig køligt. For øvrigt fulgte den spand min far resten af livet.

9.april 1940. Jeg var knap 4 år. Jeg vågnede ved, at min far sprang ud af sin seng, hvor min mor også sov. Han fløj hen til vinduet og trak rullegardinet fra i det han udbød: Nu kommer de, de sataner! Sirenerne hylede. Og tyske flyvemaskiner fløj lavt ind over Horsens.

Nu blev Danmark besat. (Jeg rystede af skræk, og blev trøstet af min mor.)

Jeg forstod ikke, hvad der skete, men mine forældre forstod alt.

Vi piger gik i skole på Ryesgade Skole, og fik hver dag 12 øre med til en skolemælk. Jeg husker på vej til skolen, hvor bange jeg var for at møde nogle af Voldgadedrengene, for de bankede Nørrestrandsgades unger. Jeg slap dog helskindet. Efter skoletid var der ofte gadekampe. Jeg nøjedes med at høre om dem.

Tordenskjoldgades Skole 5. B

Bagerst række set fra venstre:

Sonja Nielsen, Nancy Møller, Lis Andersen, Lilli, Else Andersen, næste?, Alma = Amse, Mona

Midterst række fra venstre:

Sonja Rasmussen, Ester Ipsen, Jytte Nielsen, Irma Lindquist, Margit Sørensen, Rita Mikkelsen, Lis Steen Nielsen, næste?, Inger, fru Kirsch.

Forreste række:

Jonna Ramskov, Jytte Nielsen, Esther Jepsen, Birgit, næste?, Inger Laursen, Lilly Houmøller, Varla Mogensen, Willy Marcussen

Tordenskjoldsgades skole 5. b med fru Kirsch

Senere - under besættelsen, på vej til og fra skole, stod tyske soldater med gevær, trykket ind i hækken på Stejlbakken. Jeg gik altid over på den modsatte side, langs skrænten, hvor Falck har til huse i dag. Jeg var ræd for, at de ville skyde mig. Turde dårlig nok se på dem. Derfor gik jeg sommetider gennem Vestergade og hjem ad Gl. Nørrestrandsgade. På Nørretorv så jeg ofte tyskerne marchere i fuldstændige lige rækker, og de sang så det gjaldede: Halli hallo halli, hali, hallo

halliahahahaha. Melodien synger stadig i mit hoved, nu mens jeg skriver om det. Af og til rakte de hænderne ud, og de modigste børn, under min alder, gik frejdigt med tyskerne i hånden, indtil der var en voksen, der kaldte på dem.

Jeg mindes også sirenernes hyl. Især husker jeg en aften, hvor vi havde været til Mejeristernes Juletræsfest i Forsamlingsbygningen. Den aften var en uforglemmelig oplevelse, på flere måder, for vi var så glade, da vi dansede om juletræet - et kæmpestort et. Og der blev uddelt juleposer med slik. (Af og til om søndagen fik vi lov at købe en 50 øres ispind, men ellers fik vi aldrig købt slik)

Det hændte dog, at vi måtte lave røræg med sukker.

Jeg husker tydeligt, at jeg lærte en pige at kende på alder med mig selv til juletræsfesten. Det var Ingrid Byriel, og da festen sluttede, var jeg på grådens rand, fordi vi ikke skulle være sammen mere. Hendes far var også mejerist. Han var kollega med min far. (At jeg mange år senere skulle møde hende igen, som en god kollega på kontoret på BHHH - det blev til gensynsglæde for os begge, da vi fandt ud af hvem hinanden var).

På vejen hjem fra juletræsfesten lød luftalarmen, og vi løb med far ved vores side, alt hvad vi kunne, og nåede hjem i god behold.

Måske var det den aften, hvor vi børn kom i kælderen hos Møllers (min mor (sengeliggende) og far blev hjemme for nedrullede gardiner og slukket lys) vi sad i deres kulkælder med en enkelt lommelygte tændt. Hvor længe husker jeg ikke, og vi var der kun den ene gang, mens sirenerne hylede og hylede.

Jeg erindrer, at der var vandmangel på et tidspunkt under besættelsen. Vi fyldte flere zinkbaljer og spande med vand for at sikre vi dog havde vand til det mest nødvendige.

Den 4. og 5. maj 1945 husker jeg ikke så meget om, men fornemmede dog glæden i mit hjem. Min moster kom til os, da hun havde fri fra hospitalet. Hun var røntgensygeplejerske, og kom her til Horsens kort tid efter min mor havde født mig. Når hun flyttede til Horsens var det fordi hun kunne være i nærheden af sin syge søster.

Mor var sengeliggende. Nok derfor blev befrielsesdagen ikke fejret, men jeg husker de voksnes glæde, og at vi ikke havde brug for de mørkegrå rullegardiner mere, som hurtigt blev taget ned, og udskiftet med de beigefarvede, som lå gemt på loftet.

Et par dage efter krigens slutning fulgtes jeg med min far til Stejlbakken, hvor vi plukkede græs og mælkebøtter på grøftekanten til de to kaniner som vi havde, og som vi på et senere tidspunkt af året, skulle have som aftensmad. Det smagte godt, men jeg har aldrig smagt det siden.

Da vi kommer over til Stejlbakken (nu Nørrebrogade) så vi mange tyskere. Ikke syngende som de plejede, når de marcherede rundt i gaderne, men i små kolonner, og mere eller mindre foroverbøjede. Hvorfor går de sådan? Hvorfor synger de ikke, spurgte jeg min far. Fordi de er på vej hjem, lød hans svar. På vej hjem, jamen så burde de da være glade og synge. Næh, sagde min far - de har ikke noget at glæde sig til.

Danskerne lærte hurtigt befrielses sangen, jeg tror vi lærte den i skolen. Jeg husker det første vers:

En vinter lang og mørk og hård
 på fem forbandede år
 har knuget landet i sin favn
 med kulde og sult og savn,
 og der gik slid på skoven, skår på skår
 og der gik råddenskab i svage træer.
 Gå til modstand, alle danske, alle mand som een
 og gør Danmark frit.

Far havde lært en dame at kende på mejeriet. Hun var enke og havde en søn, der var på alder med mig. Far havde spurgt hende om de skulle slå kludene sammen, og en dag kom han hjem og fortalte os, at vi skulle have en husbestyrerinde, Sofie Hansen, som havde en søn der hed Eli Øehlschlæger Hansen. – Vi var spændte på hvem de var, og hvordan de så ud. Det var selvfølgelig svært i starten at vænne sig til hinanden. Men der gik ikke lang tid før hverdagene gled

over i en vanlig gænge. Min far og Fie levede sammen til deres dages ende, og for os alle blev det en stor glæde.

Eli Øehlenschlaeger Hansen

Far og Fie

Nogle år efter besættelsen ca. 1948 eller 49 spurgte moster mig om jeg ville flytte ind hos hende. Hun boede på hospitalet, men havde søgt en lejlighed i Beringsgården. (herom senere)

Andelsboligforeningen »Beringsgaard«
Horsens

Medlemskort for medlem nr. 374

Stilling: Afd. Sygeplejerske

Navn: Frk. Maren Sørensen

Bopæl: Mar. Holstsgade 3

Kortet opbevares og forevises ved alle henvendelser på
boligforeningens kontor.

I 1949 fik far råd til at købe sin første bil, som ses her under. Det var en Peugeot, som var højre styret, og her er nabobørnene med på en køretur.

Efter besættelsen blev alt mere frit. Jeg begyndte at dyrke gymnastik i Horsens Svømme og Gymnastikforening (HSGF) to gange om ugen. Vi var flere fra gaden der fulgtes ad. Edit Brøgger, Lise Brøgger, Jytte Sørensen, som boede i Nørrestrandsgade 82, og min søster Åse. Jeg har stadig forbindelse med Edit, og hun fortæller, at hun en aften kom ind og spurgte om vi var klar til at tage

med. Det var vi ikke, for Åse og jeg stod og vaskede op, men jeg sagde til Edit, at hun kunne stille på plads, så vi ku' blive hurtigt færdige. Så godt kendte vi altså hinanden.

Nu er Edit 79 og jeg er 77 år. Og når vi er sammen snakker vi, som om vi sås i går. Vi kan grine, men også græde, for vi er begge blevet enker for nylig.

Jeg blev bidt af gymnastikken. Dér fik jeg en veninde, Karen Ødgaard. Vi var vilde med gymnastik, takket være gymnastikleder, Agnes Knudsen. Vi så op til hende - ja vi forgudede hende næsten.

Karen og jeg kom ret hurtigt på eliteholdet, og glædede os vildt til de forskellige opvisninger, som vi var med til.

Karen med sin søster Agnes

Karen med sin bror Ove

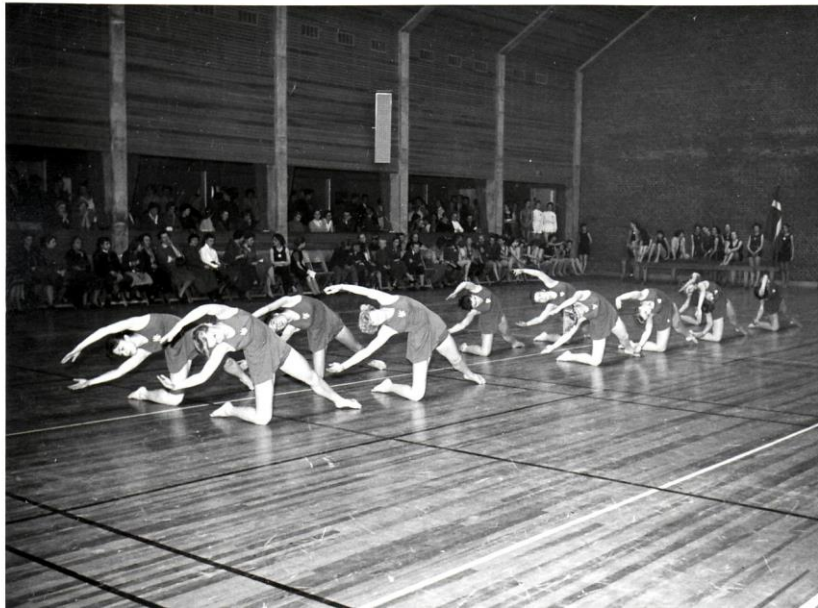

Vi var mange steder i Jylland, hvor vi mødtes med andre byer. Der var ikke nogen egentlig konkurrence mellem gymnastikholdene. Vi var "bare med".

HSGF elitehold 1952

HSGF eliteholdet 1952

HSGF 1952

Vi betalte selv for rutebilstransport, og hvad vi ellers måtte fortære på turene. Kammeratskabet på holdet var rigtig godt. Der var en god klubånd. På turene sang vi i rutebilen så det gjaldede. Bl.a. ”Det er så godt, at ha’ ryggen ret”, og ”Vi er børn af sol og sommer” og ”Stræk din fod”. - Det var herlige dage - skønne barndoms minder!

Når vi kom til bage til Horsens overnattede vi tit hos hinanden, Karen og jeg. Når det var hos mig, morede vi os med at ringe på døre på vejen hjem. Vi løb hastigt væk. Gemte os i en port eller hæk, og stod fnisende, og holdt vejret indtil døren blev åbnet, og vi så en person se sig forundret omkring. En aften blev vi opdaget. – Dagen efter blev der ringet på vores dør en aften, og far lukkede op. Jeg hørte han talte med en fremmed, og gik derud. Det er hende dér, sagde manden og pegede på mig. Jeg fik at vide af min far, at jeg skulle sige undskyld, for hvad jeg havde gjort. Da manden var gået fik jeg en skideballe. Vi ringede ikke på mandens dør mere, meeeen, der var jo andre døre.

Jeg husker at Karen og jeg optrådte for Vanfør Foreningen med vores akrobatik, som vi selv havde lært os. Det var for resten Svend Andersen, som spurgte om vi ville gøre det. Og ja, selvfølgelig ville vi det. Som tak fik vi hver en sodavand. Ikke meget måske, men det var jo heller ikke mere værd. Vi gjorde det nok mest fordi vi ikke kunne lide at sige nej.

Her er det min søster Åse og mig, der gør akrobatik i haven

her pjanker vi

Karen og jeg lavede også redskabsgymnastik, hvor vi "sprang buk" og gik armgang, klatrede i tove, slog kraftspring og gik på hænder. Det var Svend Andersen, der underviste os, og det var på andre dage vi gik til det – dog altid om aftenen.

Der var ellers mest redskabsgymnastik for drengehold og for herreholdene, som Svend Tønnesen ledede i HFS, og som vi tit oplevede på de forskellige opvisninger. -

Jeg blev udtaget sammen med en anden pige fra vores gymnastikhold, Birthe Nissen, til at skulle løbe med den olympiske fakkel 1952.

Her løber jeg med faklen ude ved Gedved

Her får jeg overrakt bronze medaljen efter løbet

her med medaljen i haven

Vi er idrættens børn

Vi er idrættens børn
vi dyrker vor krop
vi kan ikke la' være
vi vil -
vi løber med faklen
fra Olympens bjerg
vi løfter
den hellige ild -
vi er krigstidens håb
og fremtidens ånd
vi løber
i fred
gennem Danmark

Margit 1955

Efter mors død blev moster min mor for mig resten af livet. Ligesom hun blev den godhjertede og altopofrende mormor for vores børn.

Moster hos os i Emil Møllersgade

Moster hos os i Emil Møllersgade 3

Jeg overnattede ofte hos moster, på hospitalet, i weekenden.

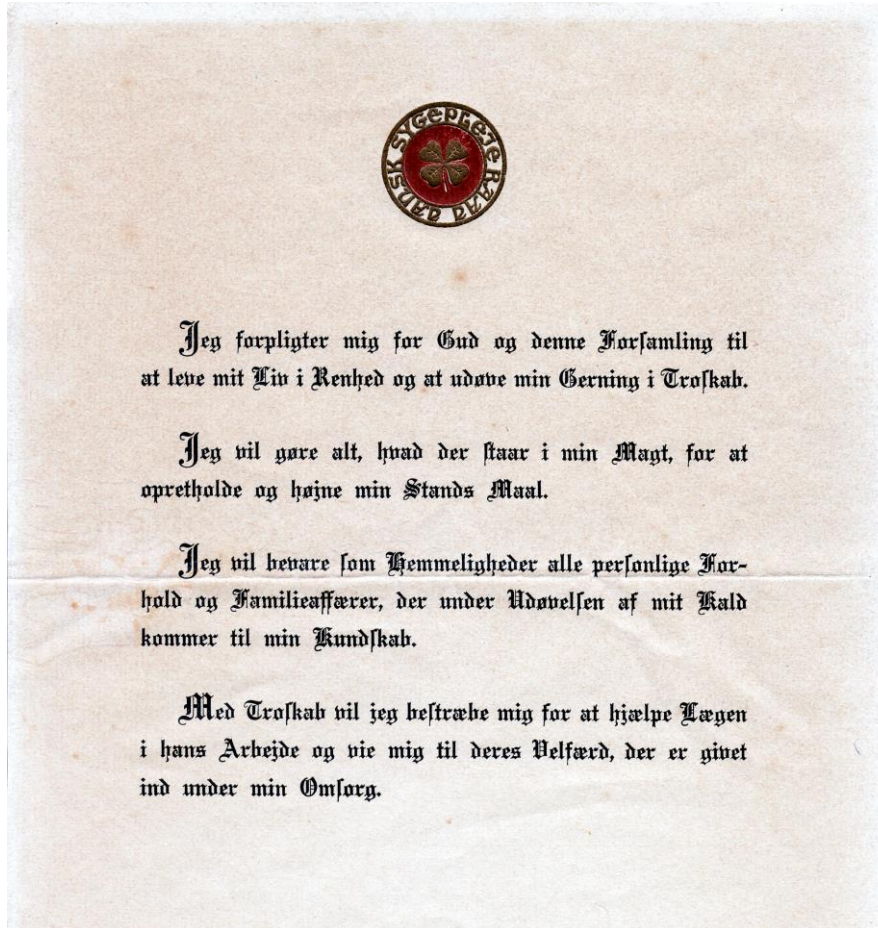
Hos moster kom jeg i karbad. Det var helt vidunderligt, nærmest en luksus for mig. Hun lærte mig renlighed på en ny måde, og forklarede hvad det betød. Jeg fik lært at vaske hænder før og efter vi satte os til bords, og efter hvert toiletbesøg. I det hele taget fortalte hun mig, hvor vigtigt det var at undgå bakterier. At megen smitte kom fra håndtryk.

Moster sørgede også for at jeg kom til tandlæge. Det var hos tandlæge Thim i Borgergade. Inden da, når jeg havde tandpine, var jeg med far hos lægen, som rykkede tanden ud. Dengang var der ikke noget der hed skoletandpleje.

Lilli 11, Margit 9, Åse 10, på besøg hos moster i sygehusets have
her sammen med den russiske læge Ludmilla

Jeg synes min moster, Maren Nelly Sørensen, fortjener at blive eviggjort, for hun var et menneske med et hjerte af guld. Ikke kun over for mig og mine, også for sine patienter, som jeg har oplevet komme til hende for at takke for hendes måde at være på. Herunder følger private papirer vedr. min moster.

Sygeplejegerningen var et kald for min moster, og nok derfor blev hun aldrig gift.

Moster i Røntgenafdelingen

Det for Viborg Amt og Skive Købstad
fælles Syge- og Epidemihus
ved Skive.

Skive Sygehus.

Froken *Maren Thomsen*
født den *6-5-1907 i Ti Rørd* har gennemgaaet
et treaarigt Kursus i praktisk og teoretisk Sygepleje fra d. *1-4-1931*
til d. *1-4-1934* og paa tilfredsstillende Maade bestaaet Sygepleje-
eksamen med Karakter *meget god*

Skive Sygehus. den *23-4-1934*

Agnes Barth-Jensen.
Oversygeplejerske.

Ragn Thomsen
Overlæge
Høst Rørd.

Horsens Byraad

Horsens, den 18 Januar 1938.

Paa Byraadets Vegne skal jeg herved meddele Dem, at Byraadet i sit Møde den 20. December 1937 efter Deres derom fremsatte Andragende har vedtaget fra 1. Januar 1938 at regne at meddele Dem fast Ansættelse som Sygeplejeassistent ved Horsens Kommune, indtil videre med Tjeneste ved Horsens Kommunehospital, og at tillægge Dem Tjenestealder fra 1. November 1936 at regne.

Axel Sørensen

(Axel Sørensen).

J.P. Langdal
(J.P. Langdal).

Sygeplejeassistent, Frk. Maren Nelly Sørensen,
Kommunehospitalet,
h e r.

Kommunehospitalet

Røntgen- og Lysklinikken

Horsens, den 23/1. 1941.

Sygeplejerske Maren Nelly Sørensen, f. 6/5-07 har været ansat som assistent paa Horsens Kommunehospitals Røntgen- og Lysafdeling siden 1/11-36. Fra sommeren 37 har frøken Sørensen fungeret som 1ste assistent og har siden den tid haft ansvaret for afdelingens arbejde i afdelinssygeplejerskens ferier. Frøken Sørensen er dygtig, meget omhyggelig og nøjagtig i sit arbejde, jeg vil absolut finde hende egnet til at lede en røntgenafdeling. Hun er fuldt fortrolig med saavel diagnostik som terapi, ligesom hun ogsaa er inde i røntgenmørkekammerarbejdet. Det er mig en stor glæde at give hende min bedste anbefaling.

A. F. B. Bruus

Overlæge, Dr. med.

Moster i røntgen afdelingen ca. 1940

Mosters sommerhus Havblik i Sønderby

Her er min far og Fie, fru Degn og hendes børn, Holger, Tove og Else på en eftermiddags tur til sommerhuset i Sønderby.

I forreste del af huset med de buede vinduer var stuen. I næste sektion var køjerum med fire køjer. Var vi flere i sommerhuset sov man på gulvet i stuen på en madras. Den bagerste del af huset var køkkenet. Det var meget interimistisk. Der var ikke megen plads til service, men der var hvad vi havde brug for. Og ikke at forglemme primussen, som moster lavede mad på. Den grydestegte kylling med sovs, kartofler og agurkesalat, og hindbærgrøden til dessert var kulinariske retter for os. Der var vi alle tre piger med moster i sommerferien. Det var et eldorado for os. Moster tog med Ravensborgs rutebil til sommerhuset. Vi cyklede dertil.

Ca. 10-20 meters afstand fra huset, mellem træer og krat stod skuret - et das (lokum) uden træk og slip, som bestod af et træsæde med hul og låg og derunder tøndnen, hvor vi forrettede vores nødtørft. Når tøndnen var fyldt bar moster og Lilli den et godt stykke vej fra huset, gravede et hul og dækkede til efter tømningen. Sådan gjorde de fleste, der havde sommerhus i området i fyrreerne. I dag kan man undre sig, at det var lovligt.

Margit i Sønderby 9 år

Vi badede og boltrede

os i bølgerne. Vi soled

os i solen. Nu husker jeg en sommerdag, hvor vi tre piger ligger og slikker sol foran huset. Moster kommer ud fra huset, og nærmest hvisker: Lilli lig helt stille, der ligger flere firben og soler sig i dit hår, og Åse og jeg nåede at se firbenene inden de kravlede væk fra den lune "rede".

Om aftenen gik vi ture, hvis vejret var til det. Når vi kom tilbage i sommerhuset, sang vi ofte forskellige sange. Moster bad os synge "Liljekonvallens farvel" og når vi havde sunget den, fik vi hver 25 øre.

Jeg husker min kusine Maja fra Fyn var på besøg i sommerhuset i en uges tid. Jeg cyklede med hende, hun sad på bagagebæreren. Hun har nok været en 4-5 år. Pludselig lød der et skrig, og vi væltede. Maja havde fået sit ene ben i klemme i baghjulet, og vi kom grædende hjem til moster.

Heldigvis var det ”kun” lidt blod og skrammer, som moster rengjorde, og forbandt med jod og gazebind.

Vi var nu nået til konfirmationsalderen. Lilli blev konfirmeret hos pastor Søby i 1948. Åse blev konfirmeret i 1949 hos pastor Storgaard, og jeg blev det i 1950 også hos pastor Storgaard.

Lilli i sin andendagskjole, Åse, Margit og vores far

Vi havde hvide, lange konfirmationskjoler alle tre. Det var tidens trend, men vi blev mærkeligt nok ikke fotograferet. (Vores mor var her jo ikke mere).

Alle vore konfirmationer blev holdt i et selskabslokale på Nørregade. Vi var kun den nærmeste familie og nogle naboer. Middagen bestod alle tre gange af Hønsekødssuppe, Steg og Is.

En varm sommerdag ville Karen min veninde og jeg, cykle en tur ud i det blå. Vi kørte fra Nørrestrandsgade over Serridslev, Nebel og til Vær Kirke som blev endemålet.

Vi havde madpakke og saftevand med, holdt pause i en grøftekant og nød maden. Vi var et par fjalede pigebørn som teede sig med sang, grin fnis og latter på hele turen.

Det var første gang, men absolut ikke sidste gang jeg var i Vær Kirke.

Vi vidste at Griffenfeld lå begravet i kirken, så vi stillede vore cykler ved gitterlågen ind til kirkegården. Vi gik ind i kirken. Døren var ikke låst, og vi så to kister bag en gitterlåge, og var enige om, at den ene måtte være Griffenfelds. Da vi havde set kisten og kirken, cyklede vi frejdigt hjemad igen.

Da vi kom hjem, opdagede jeg, at jeg har tabt glasset på mit armbåndsur, som jeg havde fået af moster i konfirmationsgave. Det var et fint buet glas - dengang et meget moderne ur med sølvkæde. Jeg var grædefærdig og ulykkelig.

Karen og jeg blev enige om, at cykle turen igen næste dag, selvom vi vidste at det ville være omsonst at finde det igen. Hvor skulle vi lede? I grøftekanterne, hvor vi sad og spiste? Og hvor var det præcis vi havde siddet? Men vi cyklede - dog med et helt andet humør end dagen i forvejen, og vi ledte og ledte. Parkerede cyklerne samme sted, ved kirken, som dagen før. Og tænk - dér fandt jeg det lille buede glas til mit ur. Miraklernes tid eksisterede også dengang. Vi jublede af glæde. Kørte velfornøjede hjem, og turen glemmes aldrig.

I weekends gik Karen og jeg tit i biografen. Vi var blevet teenagere, og drømte om forskellige filmhelte - bl.a. Jørgen Reenberg. Vi var vilde med at se en bestemt film. Det var FODBOLDPRÆSTEN. Vi så den mindst 10 gange, måske flere. Vi tog med tog til Hovedgård to-tre gange. Som fjalede pigebørn snakkede vi filmen igennem igen og igen. Vi kunne alle replikkerne udenad. Når vi f.eks. var på badeanstalten i Strandparken, hvor vi først boltrede os i vandet, gik vi tilbage til strandparken og slikkede sol, drak saftvand og spiste melmadder. Derefter snakkede vi FODBOLDPRÆSTEN igennem fra A-Z. Fniste og pjankede, og så os selv som Grethe Thordal i favnen på Jørgen Reenberg. (Jeg har senere købt filmen på video).

Lidt om min skoletid:

På Ryesgade Skole samledes vi alle kl. 8 på gangen, hvor vi sang fælles morgensang. For det meste var det salmer.

Vi lærte salmevers, og skulle høres i dem, når vi havde dansktimer. – I min klasse havde vi en lærerinde, Elisabeth Olsen. Hun var sjældent med smil, men vi havde respekt for hende, og kunne lide hende. Vi lærte dansk fra bunden. Vidste hvilke ord der skulle skrives med stort begyndelsesbogstav. Vi fik lært navneord, udsagnsord, tillægsord, forholdsord o.s.v. Vi kendte ikke til bolle å, de første tre fire år. Af og til kom nogle af mine klassekammerater med blomster til hende. Så kom et lille smil frem på hendes ansigt, og en hånd lagt næsten på issen som tak. I frøken Olsens timer fik vi sommetider lov til at lege ”stilleleg”. Vi sad på vore pladser ved skolepultene med foldede hænder, og hvis en af os havde fødselsdag blev hun valgt som den første, der skulle stille sig foran katederet og se ud over klassen, hvem hun ville vælge som den sødeste. Navnet blev sagt højt, og de nejede for hinanden og skiftede plads. På den måde kunne læreren og vi andre hurtigt finde ud af, hvem der var mest populær i klassen. (Måske var det bevidst, at læreren ønskede stilleleg. Nu husker jeg pludselig en pige, Jonna Ramskov fra klassen, som blev bedt om at synge. Hun sang godt. Sangen ”Frøken giv mig himlens nummer” var sørgelig, og jeg kan den dag i dag, synge det første vers ord for ord, fordi Jonna sang den så ofte.

På Tordenskjoldgades Skole fik vi også en dygtig dansk lærerinde fru Kirsch. Hun smilede os i møde, når hun kom ind i klassen, og sagde ”værs’go’ at sætte jer ned. I min skoletid stod vi ret ved pultene, når læreren kom ind i lokalet. Det havde vi lært fra første klasse.

Som voksen, mange år senere, mødte jeg tilfældigt fru Kirsch. Hun fortalte mig, at jeg i skoletiden var glad for hende. Det var så rigtigt, som det var sagt. På en eller anden måde må jeg ubevidst ha’ vist hende det i min adfærd. Det anede jeg absolut ikke, men jeg vidste, hvad hun havde betydet for mig dengang og i tiden fremover. (Hun var imponeret over, at jeg kunne huske hendes børns navne, da jeg spurgte om, hvordan Flemming og Lisbeth havde det.

Jeg elskede dansktimerne, hvor vi læste højt, skrev diktater og genfortælling. Hun roste de der havde fortjent det, og hjalp i det hele taget hver elev. Hun var retfærdig på alle måder. Hvis nogen kom for sent om morgenen i hendes timer, skulle vedkommende have en eftersidningstime i en anden klasse. ”Det er forkert, sagde fru Kirsch, at komme for sent – I skal lære at overholde mødetidspunktet. Det er vigtigt gennem hele livet”.

Vi havde en regnelærer Rønholdt Christiansen. Vi var alle hunderædde i hans timer. Han var hysterisk, som det hed dengang. Vi var alle så rystende nervøse for at regne forkert, eller sige noget forkert i hans timer. Rønholdt var en ikke så høj mand, og havde en skaldet isse, og når vi hørte hans målbevidste, hurtige skridt på gangen, blev alle mundlamme. Det skete tit, at en eller anden skulle til tavlen. Han råbte - han talte ikke. F.eks. pegede han på én af os, og hans ophidsede stemme lød ”op til tavlen – nu”! Vi kunne se angsten stod malet i ansigtet på den, der blev råbt op. En dag forlod han lokalet, og inden han gik ud af døren, skreg han: Hvis du ikke er færdig med regnestykket når jeg kommer tilbage, vil du opdage hvad der sker. Nogle begyndte at græde. Jeg rystede som et espeløv, for vi vidste alle, at vedkommende ville få en ørefigen, så hun dejsede. Ingen turde gå til tavlen for at komme til undsætning. Vi vidste jo ikke, hvor når han fløj ind ad døren, og om vi kunne nå det inden han kom tilbage. Vi råbte i munden på hinanden, og staklen kunne ikke høre, hvad hun skulle skrive på tavlen. Hun nåede ikke ret langt, da Rønholdt igen styrtede ind af døren. Der blev fuldstændig stille i klassen. Vi frygtede, hvad der ville ske, og ganske rigtigt. Hun fik en smældende lussing, så hun røg sidelæns hen over gulvet. – Tillige skulle hun komme med færdiggjorte regnestykker, ud over det vi ellers havde for. Rønholdt var en typisk Lektor Blomme, som vi kender fra bogen ”Det forsømte forår”. – Hverken forældre eller lærere gjorde noget ved det, selvom det var undertrykkelse af værste rang. Måske er det derfor, vi blev børn af flinkeskolen.

Alle elever var Des med lærerne. Skulle vi på toilettet, rakte vi en finger i vejret, som man kunne sidde længe med, indtil læreren nikkede, som tegn på, at nu kunne man spørge ”Må jeg ha lov til at gå i gården”? Svaret var fra Rønholdt det samme hver gang: ”Jamen skynd dig - afsted”. Man gik ikke, men løøb ud af klasseværelset.

Vi der gik på Ryesgade Skole fik at vide, at hele skolen skulle huse tyske flygtninge. Derfor kom jeg på Tordenskjoldgades Skole, og sluttede min skolegang efter 9. klasse. Mine søstre kom på Realskolen i Skolegade, hvor de begge tog mellemskoleeksamen.

Jeg var ofte syg af halsbetændelse, og kom derfor ikke til optagelsesprøve med adgang til mellemskolen. Jeg blev tilbudt at komme på ”sygeeksamen”, men det havde jeg ingen lyst til. Jeg ville ud og tjene mine egne penge. Derfor opsøgte jeg direktør/afdelingsleder fru Nicolajsen på M.A. Petersens systue. Efter et halv års tid, hvor jeg passede børn om eftermiddagen og om aftenen som jeg tjente en lille skilling ved, lykkedes det mig at få job hos M.A. Petersen på Sønderbrogade.

M.A. Petersen Konfektionsfabrik

Herunder

Bagerste rk.: Lis Steen, Inger Johansen, Margit Sørensen
Kirsten Matz
Forrest rk.: nr. 3. fra venstre Mie

Lydia Carstensen

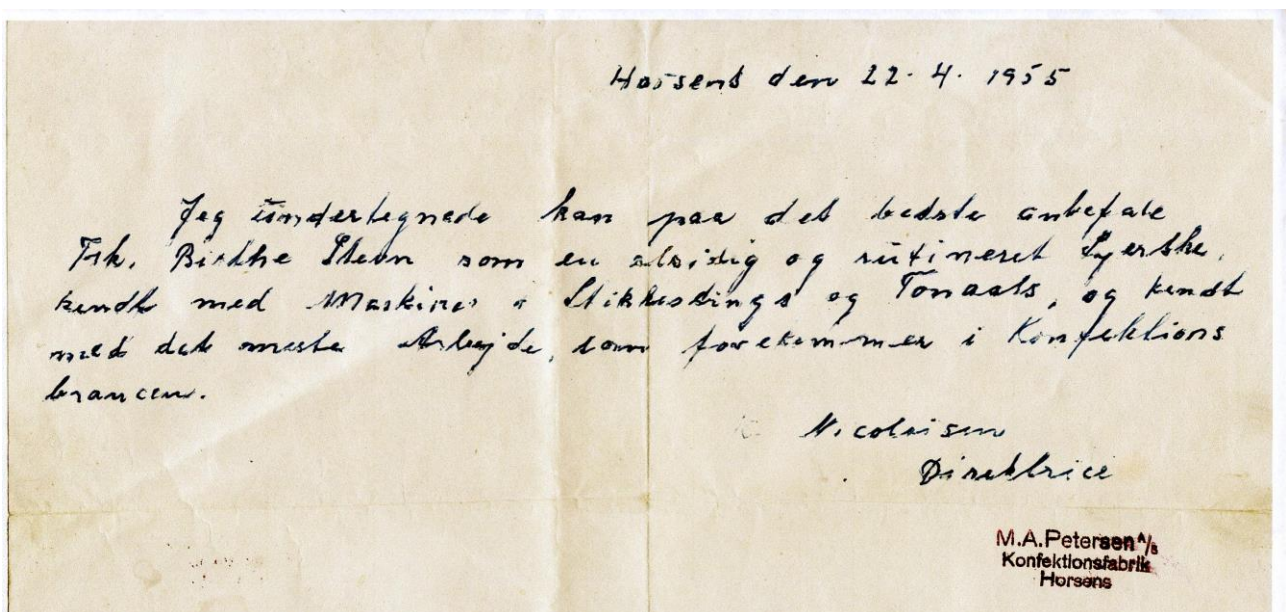
Herunder

Bagerst fra venstre Inger Johansen, Margit Sørensen, Kirsten Matz (Liller)
Forrest fra venstre: Inge Sørensen (Inge Sø), Birthe, Inger Laursen, Mie, Lydia Carstensen, Kirsten

Herunder Birthe Stevn. Vi var gode veninder. Så gode, at Birthe i sin fritid, syede to ens kjoler til os. Det valgte vi, i stedet for at købe en veninding. Og vi er stadig venner - den dag i dag - 60 år efter. Birthe var hos M.A. Petersen 5-6 år. Under billedet ses hendes anbefaling.

Birthe Stevn

Vi der var ansat i kortere tid, fik ikke nogen anbefaling, da vi holdt med arbejdet hos M.A. Petersen.

Billedet herunder er fra Fagenes Fest – vi var med i tovtrækkeriet
Bagerst fra venstre står som nr. 5 Inger Johansen, Margit, Ellen. De andre kan jeg ikke huske navnene på.
Forreste rk.: Inge Sø, Kirsten Christiansen, Frida, bag hende Lis Josefsen.

Vi var ugelønnede. Jeg fik 80 kr. i løn, og kan endnu se den lysbrune konvolut, som blev overrakt os ved sybordene. Min første virkelige løn. Det var direktøren, fru Nicolaisen, der kom med lønnen. Hendes søn Thorkild var tekniker og sørgede for, at alle maskinerne var i orden. Hans kone Jonna var også syerske.

Mange af vi piger har stadig forbindelse med hinanden.

Jeg kan sige, at jeg var ualmindelig glad for at være hos M.A. Petersen. Vi havde et godt fællesskab. Det eneste der ikke var rart var, at vi skulle møde kl 7.

Jeg var der i to år.

Derefter blev jeg ekspeditrice i urmagerforretningen Tik Tak og kom på Handelsskolen, hvor jeg gik Handels & Kontorvejen. Det kom mig til gavn senere i livet på flere måder.

Her lærte jeg nemlig min tilkommende mand at kende. Vi gik ikke i samme klasse på Handelsskolen. Thorkild var bankuddannet, og vi mødtes tilfældigt i pausen ved kaffevognen, som lå overfor på Vitus Beringsplads.

Dér så jeg Thorkild for første gang Han bestilte næsten ikke andet end at iagttage mig, og smile genert til mig. Og jeg gengældte det. Jeg husker han sagde, om han måtte betale kaffen for mig, og at han godt kunne lide mit smil, men hvad vi ellers talte om, aner jeg ikke.

Jeg vidste ikke mennesker kunne flyve, men det kunne jeg, da jeg forlod kaffevognen.

Vi blev gift da vi var tyve år. Thorkild skulle have ”kongebrev” fordi han ikke var fyldt 21. Kort tid efter fik vi to dejlige børn. Carsten blev født i 1956 og Gitte i 1959.

Og her vil jeg slutte min barndom og ungdoms erindringer.

Siden 1964 har jeg ført dagbog frem til i dag. De fleste er med billeder, udklip o.s.v. frem til mandag den 12. maj 2014. Jeg bliver ved med at føre mine dagbøger, ind til jeg ikke kan holde på kuglepenen.

I disse bøger har jeg skrevet om glæder og det modsatte, år efter år. Alt er skrevet fra mit hjerte i kærlighed og ærlighed til livet som det er.

Thorkild døde 13.april 2012

Thorkild 2009

Margit 2010

Min barndoms gade.

Den var så stor
den var så bred
den lange smalle gade

med lygtepæle
og en å
hvor jeg kunne bade

hvor nøjsomhedens overflod
var glæder uden mage

jeg fulgte vejen
følger den
min egen barndoms gade

for her var paradiset vel
det hele
alle dage

en ældre vej
i Horsens by
den gode gamle gade

Margit Gade © 30.april 1991

Maskinskrevne ark fra mine gemmer:

Omkring min syge moster

Den 22. nov. 1974 startede om morgenen som en hvilken som helst anden dag. Dog tog jeg efter endt kontortid kl. 12.30 en tur til Århus for at handle.

Min søster og jeg tog sammen afsted. Vi hyggede os mens vi travede rundt i butikkerne.

Mens vi sad i bilen på vej hjem efter en dejlig eftermiddag, sad vi som førhen og sludrede om løst og fast.

Vi talte mest om Moster.

Jeg fortalte min søster hvor frygtelig glemsom min moster var blevet. Jeg tror nok at jeg den gang følte det lidt besværligt at snakke med moster. Jeg kunne hver dag fortælle flere nyheder i tlf. og næste dagen når vi talte sammen, kunne moster spørge om ting som jeg allerede havde fortalt hende.

Men jeg viste aldrig at jeg følte utålmodighed over for moster.

Jeg holdt jo så meget af hende.

Jeg havde boet ved hende som barn. - Min mor døde fra mig og mine søstre da jeg var 10 år. Og et par år senere flyttede jeg sammen med min moster.

Af vi tre piger var jeg mosters foretrukne. - Mine to søstre blev boende hos min far. Mine søstre var et og to år ældre end jeg.

Min moster flyttede her til byen, da jeg blev født. Hun holdt meget af min mor, og synes vist nok, at nu havde mor tre små rollinger at passe og derfor kunne hun moster måske afløse hende ind i mellem. Min moster blev ansat på sygehuset, som sygeplejerske. Det var hendes uddannelse. Hun var i de sidste 20 år afdelingssygeplejerske i Røntgenafdelingen.

For moster var det et kald at blive sygeplejerske.

Hun hørte til den gamle skole at man måtte ofre sit liv på sine medmennesker.

Hun lod sig aldrig gifte. - For hun elskede sit arbejde og viede sit liv til sin gerning og sine patienter.

Moster var ansat på samme hospital i 35 år.

Hun var afholdt af sine kolleger og især af patienterne.

Det vidner hendes stue om den dag i dag.

Meget ofte er hun kommet hjem gennem et helt liv med bl. a. blomster fra taknemlige patienter. Jeg satte dem tit i vaser og rørt til tårer var moster hver gang hun bar gaver hjem.

(Tro nu ikke at moster var en sippe, fordi hun ikke lod sig gifte.)

Når vi sammen gik på gaden var der utrolig mange mennesker der hilste på moster. Hun gav sig altid tid til en sludder hvis hun følte disse mennesker havde brug for at tale. - Mange gange har jeg spurgt: hvem var det du talte med? Og i mange år svarede moster som regel: Det var en af mine patienter.

På det sidste, inden moster blev syg, sagde hun som regel: jeg kan ikke rigtig kende dem, Margit, ikke med tøj på, men det er nok en af mine patienter. - Og så lo vi hjerteligt begge to. - Moster talte nemlig sandt og mente det ikke spor morsomt, indtil jeg sagde, at det vel nok kunne misforståes.

Men tilbage til d. 22. nov.

Da jeg kom hjem var mine børn og mand endnu ikke kommet.

Min naboerske havde sat en seddel i døren, hvorpå der stod at moster var blevet syg og at jeg skulle ringe til hendes læge.

Jeg tog med det samme bilen og kørte ind til moster.

Heldigvis var min anden søster der allerede.

Hun lukkede mig ind og sagde grædende at jeg måtte ta' mig sammen.

Jeg tror nok at skubbede hende til side og nærmest fløj forbi hende ind i stuen hvor moster lå.

Moster græd da jeg satte mig ved hendes side.

Hun vidste selv hvor alvorligt syg hun var blevet.

Hun, moster fremstammede nogle mærkelige lyde, og jeg græd.

Jeg spurgte selvfølgelig min søster hvad der var sket og det eneste hun sagde var at jeg skulle ringe til mosters læge.

2

Det gjorde jeg, efter at have forsøgt at trøste moster. Lægen fortalte at moster var faldet på gaden og en flink dame havde fundet ud af hvilken læge moster havde. Derefter havde damen ringet efter en taxi og bedt ham køre moster til sin læge.

Moster havde fået en hjerneblødning, det er kun en lille en, sagde lægen. Og Deres moster trænger blot til at hvile i nat og så ser jeg til hende i morgen.

Men moster kan ikke sige noget - fremstammede jeg. De ved hun bor alene, og hun kan heller ikke så godt stå, sagde jeg.

Hvis det havde været min egen moster, ville jeg ikke en gang sende hende på hospitalet, så vær blot rolig, sagde lægen.

Jeg sagde farvel - og velopdraget som jeg var, sagde jeg ovenikøbet tak. Da jeg igen forsøgte at tale med moster og hun bare klynkede og tog sig til munden og fremstammede disse underlige lyde - brast jeg i gråd.

Jeg ringede igen til lægen og undskyldte.

Men moster kan altså ikke ligge alene her, og tror De da ikke at hun skal på hospitalet, sagde lægen: nej, det har jeg jo sagt.

Da brast min tålmodighed - for jeg var bange, og moster led jo.

Godt sagde jeg til lægen. Jeg ringer selv efter falck, så kan de køre moster ud til os. Hun skal ikke være alene.

Vil De være så venlig at fortælle mig, sagde lægen, hvor jeg kan tilse Deres moster i morgen, på hendes adresse eller Deres.

Hun var meget uvenlig, lægen - og jeg sagde: på min, og så fik hun adressen.

Da ambulancen kom havde jeg fået moster beroliget. Hun var også træt.

De spurgte om moster selv kunne gå ned ad trapperne, fra tredje sal.

Jeg fortalte at hun var ramt af en hjerneblødning.

De hentede med det samme båren og bar hende ned.

Jeg sad ved hendes side og holdt hende i ~~hænderne~~ hånden.

Min søster havde i al forvirringen ringet hjem til min mand og han og min datter havde gjort sengen klar til moster.

Falckfolkene bar hjælpsom moster ind i sengen.

Da min mand fulgte dem til døren, hørte han en af mændene sige: her kommer vi igen i morgen, det er der hvis ingen tvivl om.

Vi forsøgte at give moster lidt smurt mad - det vi selv skulle have.

Da så jeg at hun ikke så godt kunne løfte højre hånd. Hun forsøgte med venstre men det var heller ikke så godt. - Jeg hjalp hende, men hun kunne ikke tygge maden og fik den i den gale hals.

Jeg sagde til min datter om hun ville lave risengrød. Det gjorde hun imens min mand og jeg sad og trøstede moster.

Vi fandt hurtigt ud af at hun kun kunne sige enstavelsesord, så som ja og nej. - Ikke spor andet kunne hun sige.

Vi formede ordsætningerne til hende så hun kunne svare os, med disse enkle ord.

Det blev en frygtelig nat for os alle. - Jeg lod døren ind til moster stå på klem. - Jeg ved ikke den dag i dag om moster har sovet eller om hun har ligget og tænkt over sin situation.

Min mand og jeg lukkede ikke et øje den nat.

Vi havde tit hørt om folk der havde fået en hjerneblødning.

Men hvad det kunne medføre, anede vi ikke.

Vi slog op i leksikonnet og blev derefter ikke særlig beroliget.

Dog lever man i håbet om at lammelsen ville fortage sig.

(Tiden skulle vise os noget helt andet.)

Næste dag blev jeg hjemme fra kontoret efter at have ringet der ud.

Kl. 10.30 kom lægen.

Min moster kendte sin læge gennem hospitalet hvor hun havde været ansat.

Da lægen så min moster sagde hun: go'da lille Maren, hvordan går det.

Moster græd igen fordi hun ikke kunne svare. Men i hendes øjne så jeg et fremmed udtryk som jeg aldrig før havde set. Had, angst, ulykke, mest angst som et forfulgt dyr.

Lægen klappede mosters hånd og vendte sig mod mig og spurgte om vi kunne tale udenfor mosters hørevidde. Jeg sagde hurtigt til moster at jeg lige gik med lægen ind i stuen. Her spurgte lægen mig om vi havde en telefon for moster skulle indlægges med det samme - og lidt efter føjede hun til: hvis de da har plads. Da hun lagde røret sagde hun: Ambulancen kommer snart og de har plads derude.

Hospitalet som var " nyt " og enormt stort, var min moster selv med til indvielse i. Det var i 1971 så det var kun syv år gammelt. Jeg var vist lidt kort for hovedet overfor lægen, men da hun var kørt igen, synes jeg li'som det trøstede mig lidt at moster nu kom under behandling.

(Men det år der skulle gå der, var som et mareridt. Jeg var ude ved moster hver dag - jeg kunne ikke lade moster i stikken. Men det blev jeg absolut ikke populær af blandt personalet. Selv om nogle var flinke var andre det stik modsatte. Og moster kunne jo ikke fortælle hvordan hun havde det. Efter 14 dages forløb blev jeg ringet op på kontoret om formiddagen af sygehuset.

Jeg havde allerede sagt at de måtte ringe hvis noget værre skulle ske med moster. (Jeg havde bedt dem sende bud - for i værste fald - hvis moster skulle dø, så ville jeg være ~~xvæz~~ ved hendeside og holde hende i hånden.) - Hun skulle ikke være døende alene.

Jeg skulle henvende mig på intensiv afdeling så hurtigt som muligt. Hele vejen til hospitalet sad jeg og bad: lad dog moster leve så jeg kan vise hende foråret som hun holdt så meget af. Lad hende i det mindste ikke dø før jeg når ud til hende.

Jeg var stærk da jeg trådte ind på hospitalet. Hvor jeg fik kræfter fra, spørg mig ikke.

Da jeg så moster bleg og livløs tog jeg hende i hånden og hviskede moster jeg er ved dig. Jeg kunne mærke at hun vidste at jeg var ved hendes side.

Min allerkæreste og trofaste ven gennem 40 år var ved at dø mellem hænderne på mig og jeg blev alligevel overvældet af tårer.

Senere samme dag blev min moster flyttet på enestue.

Hun lå med respirator og væskenaale stukket i hånden. Af og til stønnede måske nærmere sukkede i søvnen.

Min mand og min søster kom også til hospitalet.

Min mosters nærmeste familie boede på Sjælland, Fyn og i Nordjylland.

Overlægen bad mig udenfor sygestuen.

Han fortalte at moster havde haft hjertestop.

Det første jeg spurgte om var selvfølgelig om han troede hun kunne overleve.

Det kunne han ikke endnu svare på, men han fortalte at man havde givet moster elektronisk hjertemassage.

Han fortalte mig aldrig at der ved ~~det~~ denne hjertemassage var brækket to ribben.

Det fik jeg jeg at vide af en anden på hospitalet, som havde læst journalen.

Jeg overnattede derude den nat og det meste af næste døgn.

Jeg sad ved mosters seng og bare holdt hende i hånden. Kun når personalet skulle vende moster blev jeg bedt om at gå udenfor døren.

Nogle af de ansatte var meget søde og andre var det slet ikke.

Senere skulle jeg erfare at personalet jo selvfølgelig allerede dengang vidste hvilken " besværlig " patient moster skulle blive.

Jeg vidste stadig for lidt om en hjerneblødnings følger.

Jeg sad musestille ved mosters sygeseng, mens jeg strøg hendes hånd blidt og stille. Jeg syntes at jeg på denne måde kunne fortælle hende at jeg var ved hendes side, selv om hun sov.

Sådan gik fire fem dage.

Den utryghed om moster skulle dø eller om hun måske skulle overleve var frygtelig.

Jeg tænkte på hvad hun havde været for mig og jeg synes at jeg skyldte hende så meget som tak.

Hvert øjeblik bad jeg til Gud om moster ikke godt kunne få lov at leve, bare jeg kunne vise hende foråret og blomsterne som jeg vidste

hun længtes efter hver vinter.

Selv om moster skulle sidde i kørestol, ville jeg hver dag køre med hende, for at gøre hende lidt glad.

Jeg synes at der var så meget jeg kunne fortælle hende og gøre hende glad med, og nu var det nok for sent.

Heldigvis har jeg altid fortalt moster hvor meget hun betød for mig og hun vidste også at jeg holdt uendelig meget af hende.

På sjette dagen efter hjertestopet, begyndte moster li' som at røre på sig.

Jeg vidste nu at moster var ved bevidsthed og gudskelov kunne hun kende mig og familien.

Jeg fik nu en samtale med overlægen som forsigtig forklarede at vi ikke skulle regne med at moster nogensinde blev rigtig rask mere. - Han sagde at hun skulle på plejehjem når hun blev mere rask og ~~hvis~~ når der blev plads på et sådan.

Deres moster vil for resten af livet være ude af stand til selv at kunne klare sig, sagde overlægen.

Han fortalte mig at den hjerneblødning som moster havde haft, var stor og at det var venstre del af hjernen som var ødelagt. - Derfor er Deres moster lam i hele højre side af kroppen og kan ikke tale.

Tror De aldrig det vil blive bedre med at tale, spurgte jeg?

I bedste fald kun en lille bedring. Husk på Deres moster er 70 år.

Jeg var ulykkelig på mosters vegne. - Her lå hun og var en stakkel, hende der havde hjulpet så mange mennesker gennem sin gerning.

Jeg fortalte overlægen at min moster og jeg engang for et par år siden, var ude at spadserere i nærheden af mit/vort hjem.

På vejen ligger et plejehjem i nærheden.

Da vi gik der forbi sagde moster: hvis jeg nogen sinde skulle blive ude af stand til at klare mig selv, Margit, kunne jeg tænke mig at komme på dette plejehjem.

Jeg svarede at jeg var glad for at hun ytrede ønske om netop dette plejehjem, da det ligger i nærheden af os.

Jeg har mange gange tænkt på mosters ord, siden hun blev syg.

Hun var gennem sit arbejde klar over at sygdom måske kunne ramme hende.

Jeg fortalte overlægen hvad moster i sin tid havde sagt.

Jeg blev taknemmelig og glad, da jeg hørte ham sige: Deres moster har gennem et langt liv været så meget for andre, at jeg skal love Dem at hun kommer på dette plejehjem. - Men føjede han til, der kan gå op til et år.

Jeg spurgte selvfølgelig osse om der var nogen mulighed for at jeg kunne have hende hjemme hos os. Vi havde plads nok, selvom min mand havde frarådet det.

Overlægen frarådede mig det.

Han vidste selvfølgelig meget bedre end jeg, hvad det indebar for en familie at skulle omstille sig på at have et så handicappet familie-medlem i huset.

Jeg kom på hospitalet hver dag og havde tit små sedler med, hvorpå jeg havde noteret ned, hvad jeg ville spørge sygeplejersken om.

Det være sig lige fra at spørge om mosters mave (afføring) var i orden, hvordan hun fik noget at spise, om hun blev madet. Om hun drak nok og om moster havde sagt nogle ord.

Personalet var vidst irriteret på mine evendelige spørgsmål, men jeg kunne jo ikke tale med moster.

Jeg spurgte osse om moster sov godt nok om natten.

Jeg fik selvfølgelig svar på de forskellige ting, men hurtigt fandt jeg ud af at personalet var flinkere overfor mig, hvis jeg ikke spurgte så meget.

Det bevirkede at jeg selvfølgelig holdt mig tilbage.

Jeg besøgte moster to gange om dagen. Om eftermiddagen fra kl. 2 til kl. 5, somme tider blev kl. halv seks.

Få dage efter hendes hjertestop, sad moster i en stol på sit sygeværrelse, da jeg kom der ud. - Jeg var lidt overrasket husker jeg, men det var da også et ynkeligt syn. Hun nærmest hang over det ene armlæn. Hver dag, på vej til hospitalet, sagde jeg de samme ord: kære Jesus, giv mig styrke til at kunne holde ud at være ved moster, lov, mig, hjælp mig med, at jeg ikke må græde. Hvor jeg fik kræfter fra? Ja, mange gange vidste jeg min bøn blev hørt. - Jeg græd aldrig mens jeg var hos hende. Tværtimod blev jeg så lykkelig for at se at moster kunne kende mig og at hun var så glad for at jeg kom, at jeg i min store sorg lavede så meget op, at jeg følte en glæde mens jeg var hos hende. Tit når jeg kom græd moster af glæde og jeg kunne se at hun var så ulykkelig i sin situation. Hun forsøgte altid at sige noget til mig, og så blev det kun til disse mærkelige lyde det, det, det, det.

Jeg vil resten af mit liv, mindes mosters ynkelige ord.

Men en dag, da jeg igen var hos hende svarede hun mig tydeligt ja.

Jeg blev så glad at jeg knugede moster og sagde, at nu må det gå fremad.

Den dag sagde hun ~~XXXX~~ tydeligt nej. - Moster var jo ikke sygeplejerske for ingenting. - Ak, ja lille moster, du kendte din umenneskelige skæbne.

Den første måneds tid gik for mosters vedkommende, med en slags genoptræning af ben og hånd.

Moster var skiftevis i Fysioterapien og Ergoterapien.

Man sagde til mig derude, at moster ikke ville samarbejde. Og jeg blev selvfølgelig ked af at høre dette. Men jeg vidste at moster simpelthen ikke havde kræfter til al den hurlumhej.

Man må også huske på at, hun jo for det meste af sin tid, havde været alene - rent privat.

Moster løftede med sin venstre hånd, sin lamme højre og sagde det, det, det.

Hver gang jeg stod ved hendes seng, strakte jeg forsigtig fingrene ud for hende, - kun to måneder efter hendes sygdom, var det med besvær, at jeg kunne strække hendes fingre. - Efterhånden gjorde det mere og mere ondt på hende og er der en ting jeg ikke kan klare, så er det, når moster har smerter. Fremover strøg jeg hende blidt på hånden.

Jeg var altid naturlig ude hos moster.

Først da der var gået 1 år, hvor jeg kørte med moster i kørestolen på hospitalsgangene og hvor vi sad i forhallen for os selv, nævnte jeg at moster havde haft en hjerneblødning. - Selvom jeg er helt sikker på at hun vidste det, når hun havde sine klare øjeblikke - så græd hun. Jeg var ulykkelig, fordi hun var ulykkelig. - Jeg opmuntrede ikke moster på den falske hospitalsmåde.

For jeg kender moster. Og havde jeg gjort det, ville hun ikke bryde sig om det. Hun kender også mig.

Men jeg trøstede moster.

Jeg fortalte at jeg var lykkelig for at hun kunne kende mig, at hun heldigvis kunne se. Ja havde sit gode syn, og føjede jeg til: Moster vigtigst af alt er at du kan forstå.

Det var en lille delvis hvid løgn, men hvis moster ikke var træt, kunne hun simpelthen forstå alt.

Hun befandt sig i en hel fremmed verden - hun ville så gerne sige noget til folk, når de spurgte hende. Nogle, ja mange af hendes f. h. patienter, nærmest græd, når de så det var moster der sad der i sin kørestol og var lam - og ikke kunne tale.

Moster kunne imidlertid sige, ja, nej, jatak og tak.

Det lyder på en måde af ret mange ord, men oftest placeredes de forkert. En dag hvor jeg kom på hospitalet til sædvanlig tid, kom en af sygehjælperne ind på mosters stue med saft. - Hun fortalte mig at Maren rigtig havde været på tur den dag. - Lidt optimistisk spurgte jeg, nå da, hvordan?

Jeg bliver syg om hjertet når jeg tænker på hvad hun fortalte.

Moster havde på en eller anden måde fået skubbet sin kørestol ud for høre og se videre, og kommer i nærheden af elevatoren. Her sidder hun og fremstammer det, det, det, det, - og en eller anden person, som er kommet der til har selvfølgelig spurgt moster om hun ville/ skulle med

elevatoren ned. - Da moster kun kunne sige de få ord er hun helt sikkert kommet til at sige ja, og personen har nok hjulpet moster derind. Jeg fik gåse hud da, sygehjælperen videre siger: jo, Maren har rigtig fornøjelse i dag, hun var væk i en time, ik'os Maren. - Jeg tog mosters hånd, og hun trykkede min, vi forstod hinanden.

Det må have været et mareridt for moster at køre op og ned i den elevator, inden de langt om længe fandt hende grædende der. Det fik jeg at vide senere.

Men det var blevet forår - og en varm forårsdag i maj, skulle vi for første gang, siden mosters sygdom, en tur i sygehusets have. De første dage klædte sygehjælperne moster ivarmere tøj, men jeg satte en ære i at selv kunne klare det.

Jeg lærte det hurtigt og huskede mosters gamle ord: først den dårlige arm, så den raske. Og når vi kom ind igen, så modsat. Først trøjen af den raske arm, og tilsidst den dårlige.

Den forårsdag glemmer jeg aldrig. Jeg kørte forsigtig med moster. Fortalte når vi skulle køre over noget ujævnt, for at hun ikke skulle blive bange. Og værst var det op og ned ad kantstene, dem var der mange af på vej til sygehusets have. Og det var et nyt hospital. Hvor har arkitekterne haft deres tanker ved dette byggeri. De har i hvert fald aldrig selv skullet køre med en kørestol der.

Moster nød luften og vi holdt stille ved hver en lille blomst og smukkest var gyvelen og hvor den duftede. - Hver gang jeg ser på vores gyvel, herhjemme i haven, ser jeg moster. ~~XXXXXXXX~~

Den tur i sygehusets have, var næsten alle vore lidelser værd. - Jeg tror virkelig at moster fik lyst til at leve længere. - Vi følte begge at nu var der igen noget godt til moster i vente. Jeg har tit takket vor skaber, fordi jeg fik lov at vise moster det forår som hun altid har holdt så meget af.

Da vi kom op på sygestuen igen, hjalp jeg moster med at spise.

Hun kunne naturligvis ikke rigtig bruge sin venstre hånd.

Det kan man vel forstå når man man ved at hun altid, i 70 år, har brugt sin højre til at føre bestikket med.

Men på hospitalet var der ingen pardon. Jeg måtte ikke hjælpe moster.

Jeg kunne vel forstå at det ville være bedst om hun kunne lære det.

Ja, det forstår jeg, men jeg kunne også se at moster havde tabt sig, i den tid hun havde været syg, så ind i mellem hjalp jeg hende alligevel når personalet ikke var der. - Moster var glad for det og tog min hånd op til hendes kind og sagde det, det, og samtidig smilede hun et taknemmeligt smil - som var bedre end ordet tak. - Tak sagde hun nu til alt. I begyndelsen gjorde det mig ondt, for hun havde intet at takke for. De små ting som jeg kunne gøre for hende, var jo trods alt så lidt.

Samme aften da jeg kom igen, var moster træt, træt fordi hun havde fået lidt frisk luft, og de mange små oplevelser i haven. - Det var jeg glad for, for jeg vidste det betød en roligere søvn den nat. - Alle disse små ting holdt mig oppe. Når jeg synes det så værst ud, blev jeg flov over mig selv, for hvad betød mine lidelser imod dem moster havde.

Jeg kunne trods alt gå derfra, mens hun var lænket til sin seng og til andres meninger, for dem havde hun ingen selv af. - Hun kunne jo ikke udtrykke sig, og tit misforstod personalet hvad moster ville.

Lille moster, hvor har du det svært.

Tit ønsker jeg at jeg kunne tage nogle af dine smerter, for dem har du mange af. - Indtil jeg kommer, så kan jeg se du er tryk og rolig.

Når jeg ser dig, når jeg kommer sidder dit ben helt fordrejet og din lamme hånd er vendt helt forkert. - Jeg kan se hvor ondt du har.

Det er fordi du aldrig kan slappe helt af. Fordi du er bland fremmede.

Selv om de prøver at hjælpe dig, er du aldrig helt rolig.

Du kan ikke ~~kanx~~ gøre for det, du forsøger dit bedste. -

Men når du ser mig lyser du op af et lettelsen suk og bliver på tre minutter helt afslappet og dit ben og din hånd har jeg hjulpet på plads og du har ikke smerter mere og du er tryk.

I dag ved jeg mit liv ikke er spildt.

Jeg føler at jeg holder dig i live.

Sommetider tror jeg ikke på det er så godt, for din skyld. - Jeg spørger mig selv om det måske ville være bedst for dig om du havde fået fred noget

før, for mange lidelser går du stadig igennem. 7
 Jeg hørte tit din gråd helt hen til elevatoren, når jeg kom og besøgte dig. - Jeg kunne selv ha' grædt over din tilstand.
 Flere gange løb jeg hen til din dør alt imens jeg råbte: lille moster nu er jeg her igen.
 Og den befrielse jeg så i dine forpinte øjne, i dine skræmte blikke, ja, det holdt os jo begge oven vande.
 Efter ni måneder sagde en afd., sygeplejerske til mig: jeg synes de selv skal ringe til socialforvaltningen og presse på, at Deres moster hurtigst mulig skal på plejehjem.
 Hun er så rask som hun kan blive, og maven er nu i orden og ----- så kan Deres moster få sine egne møbler o. s. v. og se på i stedet for det kolde hospitalsmiljø.
 Jeg ringede næste dag, men fik det svar at der var mindst $\frac{1}{2}$ års ventetid endnu.
 To dage derefter blev ringet op - at der nu pludselig var blevet en plads til moster.
 Jeg havde forlængst talt med moster om plejehjem, og hun forstod. Selvfølgelig var hun ikke i begyndelsen særlig glad derved, men efterhånden som hun selv vidste at det ville være det bedste, forligede hun sig med tanken.
 Jeg fik udtrykkeligt ønsket at hun skulle på det plejehjem som var i nærheden af mit hjem.
 Jeg opmuntrede moster med at jeg der kunne besøge hende lige så tit jeg ønskede det, og på hvilke tidspunkter af dagen jeg ville. - Det så moster hen til. Også at hun kunne få ~~sifexegne~~ eget indbo med.
 Jeg glemmer aldrig den sidste dag på sygehuset.
 Jeg havde før set hvor pæn afsked personalet havde taget med de syge. Men ikke i mosters tilfælde.
 Min søster og jeg kom.
 Ikke en var ~~hænde~~ henne og ønske farvel og hav det nu godt.
 Jeg trøster mig med at de måske havde gjort det inden jeg kom.
 Da. falckfolkene stod ved elevatoren sammen med moster, min søster og jeg, kom afd. sygeplejersken for mosters afd. - Hun ikke så meget som så til den side hvor moster sad i sin kørestol.
 Da blev jeg for første gang grov. - Jeg gik hen til hende og sagde mit navn og at jeg var mosters niece. Vi havde vidst ikke set hinanden før, men at jeg ville sige farvel og tak på mosters vegne.
 Hun blev lidt paf, men tonen fik nu en helt anden lyd. Farvel lille Maren og kan du nu have det godt. Men ikke et ord til mig.
 Nå nu kunne det heldigvis også være lige meget.
 Jeg håbede på at moster ville befinde sig bedre i sit nye hjem.
 Mine børn og jeg havde flyttet de pæneste og bedste møbler ud på plejehjemmet. Jeg vidste hvilke møbler, malerier og andet indbo min moster havde mest kær - og det havde vi i forvejen indrettet på en pæn og god måde.
 Moster havde ikke set sine egne ting i ni måneder og jeg ved hun selv følte det som en årrække.
 Da vi kom derud forstod hun ikke spor. Hun var fuldstændig forvirret, for at sige det med et mildt ord.
 Jeg tror jeg fortalte halvtreds gange den dag at det jo var plejehjemmet i Stensballe hun nu var på. Og at det var lige lidt herfra at Hovmarksvej jo lå. Altså hvor jeg boede.
 Jeg havde en fornemmelse af at hvis jeg brugte de sædvanlige ord, gjorde det moster tryk. - Men kun i lo minutter af gangen, så flakkede hendes blik og hun så frygtelig forskræmt ud. Jeg fortalte det igen og igen.
 Plejepersonalet var her helt anderledes tålmodige over for moster. Og det har de i videst mulig udstrækning været lige siden.
 Jeg blev der til moster faldt i søvn - hun faldt ind med mig i hånden, og følte sig tryk.
 Selvfølgelig er der komplikationer. - Personalet skulle lære moster at kende og hun skulle lære nye ansigter at kende. Det første halve år gik hver dag med at fortælle moster at hun var på plejehjemmet i Stensballe og hver gang åndede hun lettet op.

Vi kørte hver dag rundt på gangene, og vi lærte mange mennesker at kende. Det første halve år, var moster meget urolig.

Når hun kom hen og sove til middag f. eks. skreg hun. Hun skreg fordi hun ikke vidste hvor hun var. - Hun kunne se sine møbler, men kendte ikke lydene og omgivelserne.

Derfor kom jeg stadig hver dag og om aftenen så jeg kunne fortælle og berolige hende med hvor hun var.

Når jeg forlod hende, sagde jeg altid som det sidste - husk nu lille Moster, at jeg kommer hver dag. Og så sendte hun mig et smil og så kunne jeg holde ud at tage der fra.

Men altid er hun i mine tanker.

Nu har moster boet på plejehjemmet i tre år og en gang imellem er det stadig nødvendigt at fortælle at det jo er plejehjemmet hun er på.

Jeg kan tydeligt se når moster ikke ved hvor hun befinder sig.

Somme tider tror jeg at, hun tror hun er på en psykiatrisk anstalt.

Som ung, under hendes uddannelse, var hun ansat på et sindsygehospital.

Hun har tit fortalt mig, hvor frygtelig de mennesker, patienter havde det med deres sygdom. Og jeg tror at for moster ville det være det værste at skulle blive anbragt et tilsvarende sted.

Og i hendes tågede tilstand og hendes ødelagte hjerne, kan man let forstå, når hun er angst.

Personalet er meget taknemmelig for at jeg kommer så tit.

En dag sagde afd. sygepl. til mig: hvor er det rart at se at du giver så megen godhed, uden at du ønsker noget som helst for det.

Det var jeg glad ved. Det er nok de mest sande ord, der har ramt plet.

Nogen lagde mærke til det - men mest betød det at moster også vidste det.

Der går ikke en dag, hvor jeg ikke fortæller moster at jeg er så glad for at besøge hende og følger jeg til det er ikke kun for at se om du har det godt, det er også fordi jeg selv kan have det godt. Og moster tager min hånd og kysser den og siger tak. - Så siger jeg, moster det er lige så meget mig der takker. - Og så giver vi hinanden et knus.

Og på en eller anden måde slapper jeg alligevel af deroppe. Jeg glemmer alt andet og er for moster som hun kender mig.

Hun ser mig altid glad - for hun gør mig jo glad.

En dag måtte jeg gå i utide. Moster havde smerter og hun jamrede sig så ganske forfærdeligt.

Jeg fik fat i en sygeplejerske og fik at vide at moster havde forstrakt en sene i sin hofte. Det var sket ved fysioterapeuten.

Moster kunne ikke holde ud at sidde.

Og hun var ismerter da jeg kom. - Det var første gang i lang tid at moster var helt i en anden verden af smerter. Hun så mig faktisk ikke.

Klamrede sig dog til mig og græd af smerte.

Jeg fik pigerne til at hjælpe hende i seng og jeg nærmest løb der fra.

Jeg græd og fik dog en nogenlunde rolig nattesøvn.

Næste morgen ringede jeg der op, for at høre hvordan det gik. Lidt bedre.

Så jeg tog tidligere der op end jeg plejede.

Moster havde det stadig frygteligt.

Jo, hun kunne godt få noget for smerter og det hjalp lidt.

Men hun kunne ikke holde ud at sidde i sin kørestol, så jeg fik hende hurtigt i seng.

Det blev det absolut ikke bedre af. - Jeg kan endnu høre mosters

fortvivlede smerteskrig. - Desværre tror jeg aldrig jeg slipper dem.

Jeg kunne ikke hjælpe- og jeg kunne ikke berolige hende.

Så jeg måtte igen løbe elendig derfra.

Nu var tiden inde, hvor jeg bad om moster snart kunne lukke sine øjne.

Jeg håbede det af hele mit hjerte, for hendes smerter var uudholdelige.

Så lad dog moster få fred, kære gud. Men han hørte mig ikke.

Jeg kan jo heller ikke sætte mig til dommer over et andet menneskes liv.

Men jeg ønskede sådan moster kunne få fred.

Næste dag gik det meget bedre.

Faktisk ingen smerter og moster var tryk som før da hun så mig.

Når jeg tænker tilbage på den tid moster lå på hospitalet får jeg gåse-
hud. 9

Jeg husker at jeg gennem længere tid havde lagt mærke til mosters tænder.
Det var hendes egne, som hun gennem hele livet havde passet og plejet,
med regelmæssige tandlægebesøg.

Hendes tænder var blevet dårlige og hun kunne ikke selv klare at børste
dem.

En dag sad hun ~~foran~~ ved det lille bord på sygestuen, med en
spytbakke, tandbørste, tandcreme og et glas vand foran sig. - Hun gråd
og hun sad med tuben i munden og forsøgte at børste sine tænder.
Hun kunne ikke finde ud af hvordan hun skulle bruge disse forskellige
ting. -

Jeg forklarede sygehjælperen det, da hun kom ind, og hun forstod hvor
vigtigt det var at mosters tandhygiejne var i orden.

Jeg sagde forsigtig om hun ikke nok fremover ville hjælpe moster - og
det lovede hun, når hun altså havde vagt.

Næste dag kom en anden sygehjælper mig i møde, lige inden jeg åbnede
døren ind til moster.

Nå, så du er ikke tilfreds med tandbørstningen herude, sagde hun. Jeg
kan ellers fortælle dig at det har vi aldrig haft vrøvl eller klager
over før.

~~Men når jeg stod ved mosters side glemte jeg alt om nervøsitet.~~
Efterhånden havde jeg nervøsitet i alle led, når jeg nærmede mig syge-
huset.

Men når jeg stod ved mosters side glemte jeg alt om nervøsitet.

Jeg var glad og opmuntrende over for hende. - Vi nød hinandens selskab.

Jeg gav hende ro, - og hun gav mig roen tilbage.

Vi hilste på mange patienter og nogle kunne moster holde ud at være sammen med,
de der ikke råbte højt og de der hilste hjerteligt.

Vi opholdt os dog altid kun 4 til 5 minutter af gangen hos de andre pati-
enter, for moster kunne ikke holde ud i sit hovede at vi snakkede længere.

En dag var vi igen henne og hilse på Deres Højvelbårenhed.

En ældre meget døv og næsten blind 92 årig dame.

Moster havde ligget på stue med hende i fjorten dage, men var blevet
flyttet til eneværelse.

Deres Højvelbårenhed, havde jeg døbt hende.

Fordi hun sad så strunk som et siv i en højrygget stol.

Jeg skrev det til hende på et stykke papir en dag, og det morede hun sig
meget over og var vidst en smule stolt over. Så hver gang vi kom ind på
stuen, gik jeg helt hen til hende så hun kunne læse på munden når jeg
sagde- hvordan har Deres Højvelbårenhed det, hvortil hun svarede med
sin spøde stemme+ tak, jeg har det da udmærket, hvordan har moster det.
Deres Højvelbårenhed havde også besøg hver dag. Hendes to døtre skiftedes
til at komme.

Den ene af dem var velformuleret og hvad man før i tiden ville kalde en
"fin dame".

Den anden holdt hun mest af. Det var tydeligt.

Hun var af udseende knap så stor, men grov i mælet. Men ligefrem og
hjertelig.

Hun fortalte at hendes mor ikke nænnede at bruge penge til noget som helst
efterhånden og henvendte sig til sin mor og sagde- er det ik'gos rigtig, mor.
Hvortil Deres Højvelbårenhed svarede- jo, for det er nu rart at have lidt
penge stående til mine gammel ~~navn~~ dav.

Jo lune havde Deres Højvelbårenhed sandelig.

En dag fortalte hun mig at hun var faldet på sygestuen.

Jeg spurgte om hun da ikke havde slået sig. Nej, sagde hun ~~og~~
~~at~~ ~~det~~ ~~tog~~ ~~godt~~ ~~nok~~ ~~et~~ ~~kvarter~~ ~~inden~~ ~~jeg~~ ~~fik~~ ~~mig~~ ~~rejst~~ ~~igen~~, men så gik

den tid da og fjøede hun lunt til-; med et smil: det skete da noget andet ti
en forandring.

Ak, ja, hun nåede at komme på plejehjem og døde så et halvt år der efter.

Jeg nåede at besøge hende to gange der, men hun var ikke mere så lun som
før. ~~Men~~ ~~hun~~ ~~havde~~ ~~mistet~~ ~~gnisten~~.

Hun havde mistet gnisten.

Nu var hun blevet gammel og havde slet ikke brug for si

10

sin opsparring.

Vi besøgte af og til en anden gammel dame som sad hensunken i en stol. Hun kunne ikke høre noget, men vi gav hende altid et håndtryk og moster vinkede til hilsen.

En dag hvor jeg står og taler med en anden kører moster baglæns i sin kørestol. En ting som hun intetanende gør.

Hun kom desværre til at køre den gamle kones tær over og hun råbte selvfølgelig av .

Åh, det må De undskylde, men moster kunne ikke se, Deres fod, hun sad med ryggen til.

Det ~~gæst~~ gør hun hver dag, pib stemmen. -

Moster må ha' hørt og forstået, for pludselig slog hun en skvalder op, en helt ukontrolabel skvalder op og jeg kørte hurtigt ud af stuen.

Fra den dag gik det langsom fremad med moster.

Nu holdt hun bedre ud, kunne sidde i sin stol en time eller to, så vi kørte gangene tynde og når vejret var godt kørte vi ned i haven.

Jeg holdt lange enetaler for moster men hun forstod så godt som alt.

Især når jeg fortalte om børnene Carsten og Gitte som hun elsker.

Små pudsigheder fik hende til at le og sådan er det i dag fire år efter at hun blev syg.

Er det så svært at jeg ikke kan lade min moster i stikken og lade være at besøge hende hver dag.

Jeg er vel nok den eneste hun kan forstå fuldt og helt.

Lægen siger til mig det er fordi det er en tryghed fra gammel tid jeg kan give hende.

Ibegyndelsen fik moster taleundervisning, men pædagogen opgav hurtigt.

Han sagde som lægen at det aldrig ville blive bedre.

Jeg havde svært ved at acceptere dette, og synes de havde for lidt tålmodighed med hende.

I dag må jeg sande at det jo var sandt hvad de sagde.

Sidste jul blev vi ringet op herhjemme om formiddagen ved 11 tiden.

Det var 1. juledag og det var plejehjemmet der kaldte.

Afd. sygepl. spurgte om jeg straks kunne komme.

I første sekund tænkte jeg at moster nu ville dø.

Men Aud fortalte hurtigt at moster var helt ude af koncepterne.

Selvfulgelig kunne jeg komme.

Mine gæster måtte dække bordet og sætte sig til frokosten.

Da jeg kom der op kunne jeg høre mosters gråd og råben på lang afstand.

Jeg turde næsten ikke gå ind.

Jeg havde sagt som så ofte før for mig selv - hjælp med moster ikke har smerter, hjælp med at hun har det godt.

Jeg blev klar over noget ganske andet.

Hun led igen de frygteligste smerter. - Aud stod derinde med en beroligende indsprøjtning klar, men kunne ikke komme til at give hende den.

Moster slog ud med sin raske arm og skreg -- af ydmyghed og smerte.

Jeg så forskrækket at mosters læber, overlæbe var bidt igennem. Hun blødte og var selvfølgelig næsten ukendelig, på grund af hævelse.

Lille lille Moster, prøv at være rolig, sagde jeg imens jeg hold hende i hånden og bøjede mig ind over sengen.

Hendes gråd stilnede, men længe efter gispede hun efter vejret.

Noget var sket.

Jeg tror den den dag i dag at personalet skånede mig for at fortælle sandheden.

De sagde at moster havde fået et hysterisk anfald og at hun havde bidt sig i læben.

Næste dagen var hun blå på begge ben og sin raske hånd, handledet.

Hun er helt sikkert faldet ud af sin kørestol. Det værste der kunne hende en lam patient. Tilmed havde hun en stor bule i panden som næste dag også var blå.

Hun var angst og skrækslagen i lang tid derefter.

Egentlig er jeg taknemmelig for ikke at vide den rigtige sandhed.

Siden den dag har jeg aldrig forladt hende alene på stuen.

Jeg venter hver dag på at personalet er der til at lægge moster i seng når jeg går.

Nov. 1981
Pers. t. 6026

Moster og jeg nyder vejret på en af mosters gode dage.

Et af de daglige besøg hos moster på plejehjemmet 1979

1979 Moster og mig på Plejehjemmet Nørrevang

født 6. maj. 1907 død 27. januar 1986

